

KAITSE KODU!

E2/K1.

3. e. t.

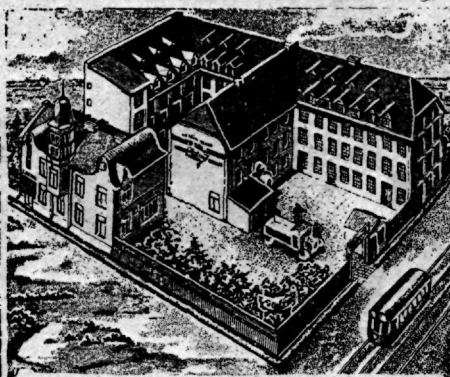
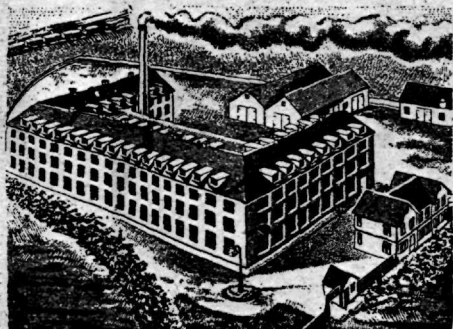
30. OKTOOBRIIL 1926.

TALLINN **EESTI PANK** TALLINN
 OSAKONNAD KÕIGIS MAAKONNALINNADES
 TOIMETAB IGASUGUSEID PANGAOPERATSIOONE

Ühendatud Saapa- ja Nahavabrikud, A.-S.

Tallinn.

Saapavabrik „Estoking“ Tallinnas.

Kaitse-

Estoking
Tallinn

märk.

soovitab oma saapavabr. „Estoking“ jalanõusid, missugused on väljaspool võistlust oma nägususe, vastupidavuse kui hinnagi poolest.

Kaanepilt: Tartu maleva vabadusristi vendade malevkonna paraad (üldvaade) lipu õnnistamise päeval, 10. oktoobril 1926.

KAITSE KODU!

EESTI KAITSELIIDU HÄÄLEKANDJA
ILMVB KAKS KORDA KVVJ

II AASTAKÄIK

Nr. 21

30. OKTOOBRI 1926

Väljaandja: Kaitseliidu staap. Vastutav toimetaja: V. Neggo. Tegev toimetaja: J. Jaik.

Tellimishind: aastas 600 mrk., poolaastas 300 mrk., veerandaastas 150 mrk., kuus 50 mrk.

Üksiknumber 30 mrk.

Kuulutuste hinnad: 1/4 lehek. 4000 mrk., 1/2 lehek. 2000 mrk., 1/4 lehek. 1000 mrk. ja 1/8 lehek. 500 mrk. Esimese kaane sisekülj 50%, tagumise kaane väliskülj 100% kallim.

Toimetus Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal teispäeval, kesknädalal, neljapäeval ja reedel kella 2—3 p. l.

Talitus Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kontoris, Tallinn, Pikk tän. 2, telef. 3-11.

Tegurid, mis tihendavad rahva ridu.

Neil tugeneb ka kodukaitse meeolu.

„Maa rikkus ei olene seevõrra tema sissetulekuist, kindlustest ega kaunistest ehitustest, kui sellest, kuivõrra on seal häid kodanikke ja auväärseid mehi“.

Nii kirjutab kuski Luther. Ja tal on õigus. Talle muidugi ei tule mõttesegi tõendada nende sõnadega, nagu ei oleks sissetulekuil, kaunistel ehitustel jne. üldse tähtsust maa rikkuse tunnusmärgidena, vaid ta tahab ainult toonitada, et esimesel kohal seisab ikkagi hea ja auväärne kodanik. Kus ei puudu need, seal ei puudu ka sissetulekud, ei puudu kaunid ehitused ja muud maa rikkuse välised tunnusmärgid.

Hea kodanik loob igasugused tarvilised varandused kodu rikastamiseks, kaunistamiseks ja ka — kaitsmiseks, sest teisti ei leiaks ta rahu.

Auväärset mehed aga on need, kelle ümber head kodanikud end kokku hoiavad, kelle ümber nad end ühise perekonnana tunnevad, koondudes tihedaks ridadeks, missuguseid raske on murda.

Niisugustest auväärsetest meestest olene kuulnud ajaloos mõndki. Hiilgavaid nimesid, kelle ümber tuhanded ja miljonid end on koondanud vankumata vägevuses, leiame sealt tihti. Nad paistavad meile silmipimestavalt heledate tähtedena kõikide aegade hallis igapäevsuses.

Kuid praegune aeg? Meie väikese kodumaa olevik? Kas ei leidu ka siin midagi sellesarnast?

Nii tihti kõneldakse ja kirjutatakse, et oleme kehvad suurte isikute, auväärsete meeste poolest. Kas on see tõsi?

Lubatagu mulle osavõtmatuks jääda niisuguse halvaks panu vastu. Juba sel lihtsal põhjusel, et ma niisugusel korral üldse peaksin kaotama usu oma kodumaasse ja rahvasse. See aga oleks kõigi nende suurte saavutuste eitamine, mille osaliseks Eesti rahvas end võib nimetada praegu...

Vaadeldes meie olevikku kõigis tema avaldustes, tekib tihtilugu tunne, nagu ei tahaks meie tihtilugu meelega näha ega tunnustada oma rahva ridades leiduvate paljude isikute erakorralisi väärtusi. Kuid silmapilkudel, mil kõneleb instinkt, oleme ometi alateadlikult sunnitud seda tegema.

Ja tõesti: kas ei ole kodanik üsna sagedasti tähele pannud juhuseid, mil üht ehk teist isikut mõne tema haruldasema tähtpäeva puhul austatakse nii üldiselt ja ühemeelselt, et see kuidagiviisi arusaadav ei taha olla, võrreldes sellega, mis sama isiku vastu on üles näidatud harilikus igapäevsuses. Siis on teda halastamatult arvustatud, mustatud, maha kistud, kuid

sealsamas võidab ta enesele äkitselt kõige südamlikuma tunnustuse, tihtilugu oma harilikkude kõige vihasemate vastastegi poolt.

Ja kui see sünnib, siis valdab laialisi kodanikkude hulki järsku nagu erakorraliselt kergendav tunne ja rahulolu. Tuntakse nagu, et kord ometi ühemeelselt õiglane ollakse teatava isiku vastu, et teda ometi kord paista lastakse õiges valuses.

Vaadake, need on silmapilgud, mis tõendavad meilegi olevikus auväärsete meeste olemasolu ka meie kodumaal, kuigi nad ei ole määratud paistma üle aegade ja rahvaste, nagu paistavad mitmed ajaloolised suurnimed.

Ei ole seda ehk tarviski. Aitab sellest, kui meil on mehi, keda meie end tunneme sunnitud olevat auväärseteks pidama. Jäägu suuremate ja vanemate kultuur-rahvaste osaks anda neid, keda tunneb, austab terve maailm.

Ometi — ma ei ole enesega praegu nõus, sest leian, et see on liig-alandlikkus. Just vastupidist tahaksin toonitada: meie paistame ka üle aegade ja rahvaste. Ja seda just niisugustena, keda meie oma kodus pole harjunudki tähele panema üksikult: heade kodanikkudena.

Ei kustu ajaloo lehekülgedelt paljudel aastasadadel peatükk, mis jutustab sellest, kuidas väikese Eesti väike rahvas tagasi tõrjus sajakordselt suuremad vaenlastehulgad Idast ja Lõunast, rajades sellega oma riigi Baltimere rannikule. Otse niisama, nagu ei ole kustunud ajaloo lehekülgedelt Helveetsia vabariigi loojate kangelaslikud võitlused.

Ja see on ju ometi meie olevik, meie nüüdisaegsete heade kodanikkude saavutus!

Ei ole igal rahval ette näidata niisugust loomingu.

Ja kui mitte, miks peaksime siis olema nii alandlikud ja uskuma jääma, et meie edaspidi enam millegagi ei suuda silmapaistvaks saada rahvaste keskel?!

Veel enam: Meie ei tohigi enesesse istutada niisugust mõtet, sest sellega satuksime ühe tähtsama teguri eitamisele meie rahva ridade tihendamisel.

Kas ei ole ometi igauks tähele pannud, kui karastavalt koguvalt ja koondavalt

mõjub meie n. n. rahvuslike nährvide peale igasugune tunnustus ja lugupidamisavaldu meile väljaspool meie kodumaad?

Tuletame meele kas või silmapilgud, mil kodumaale jõudis teade sellest, et Euroopa suurriigid Eesti vabariigile on annud õigusliku tunnustuse. Kuidas siis iga kodaniku rinnus kõik kees ja rõkkas! Kui sundimatult ja iseenesest asusid siis lipu ehtesse linnad ja alevid üle terve kodumaa! Kui ürgjõuliselt ilmus rahvas siis rongikäikudes tänavaile.

Kuid ärgem unustagem selle suure silmapilgu kõrval ka vähemaid, milledes endid leiame samasuguselt ning milledes tunneme nagu kogu rahvast elavat ühe hingega.

Nii valdas 1923. a. Tallinna laulupeoplatsil igaüht, kelle pilk viibis kümnetuhandelisest lauljatemerest mustendaval laululaval, kahtlemata uhkusest hõõguv tunne: see on midagi, mida ka maailm peab tähele panema.

Maailma lugupidamise-aimus, see ülenab ja kõditab meie enesetunnet igakord, kui meist maailmas kõneldakse. Ta tegi seda siis, kui sportlased Klumberg ja Lossmann välismaade staadionidel loorbereid lõikasid, nii ka siis, kui mõni Eesti kirjaniku teos tõlkena teiste rahvaste keeltes vastuvõtuväärseks arvati, samuti siis, kui Eesti kodanik Laidoner kaastegelaseks kutsuti suurriikidevaheliste tüliküsimuste selgitamisele jne. jne. Ja sedasama teeb ta kahtlemata ka tulevikus, kui meil korda läheb millegagi maailma tähelepanu võita.

Ning meie võidame selle, kui heade kodanikkudena igal alal kõige paremat püüame.

— Kas on võimalik edasi pääseda seda mäeteed mööda? — küsis Napoleon oma ohvitseridelt, keda ta oli saatnud tundma õppima kardetavat St. Bernhardi rada.

— Natuke võimalust vast ehk siiski on, — kuuldus kahtlane vastus.

— Siis edasi! — lausus väiksekasvuline väejuht lühidalt, arvesse võtmata raskusi, mis näisid olevat otse ära võitmatud.

Inglismaa ja Austria irvitasid pilkavalt mõtte üle, et korda võiks minna tervet 6000-mehelist armeed ühes raskete suurtükkidega, laskemoonaga ja muu varustusega üle Alpide viia teed mööda, mi-

da mööda suurtükirattad ialgi ei olnud veerenud. Kuid Napoleon teadis, et sissepiiratud Genuas möllas näljahäda ja et võidukad austria lased juba pommitasid Nizza värvaid; ta ei suutnud oma endiseid seltsimehi hädaohu silmapilgul saatus hooleks jätta. Hoolega vaatas ta järele oma sõdurid ja nende varustuse; las kis ära parandada nende lagununud jalatõud ja sinelid, vahetas kõlbmatud püssid paremate vastu ümber ja — sõjavägi marsis oma juhataja vaimustamisel edasi.

„Kõrgel mäetundrate harjal vilkusid sõjariistus meeste väikesed lipud nagu tondid udus. Kotkas keerles lennul oru kohal nende jalgade ees ja kaljukits põgenes haruldase nägemuse eest mäe kõrgemale kaljurahnule pealt vaatama sõjaväelist rongikäiku, mis tõi ennenägematu elu mägestiku kõrgesse tühjusesse. Kus eriliselt vaevarikas koht edasilikumist takistas, seal kajasid õhus sõjasarve helid, millele vastukajad karglesid ühelt lumiselt mäetipult teisele. Kõik oli nii hoolsasti korraldatud ja Napoleoni mõju nii piiritu, et ükski sõdur ei lahkunud rivist. Missugused raskused reisi ka ei takistanud, need pidi võidetama, et 35 kilomeetri pikkune rong korratusse ei satuks.

Ja — nelja päeva järele marsis Napoleon oma armeega edasi juba mööda Itaalia lagendikku . . .“

Nii jutustab ajalugu.

Tõsi küll: on olemas olnud ainult üks Napoleon. Kuid seisukorrad, mis sarnanevad tema omadele, korduvad väikesemal kujul ja igal pool ja igal ajal. Ja kui rahvad ning isikud oma tegevusvõimaluste piirides suudavad talitada niisamuti nagu tema, mitte kohkuma ja kõhkleva jäädes Alpide — näilikkude raskuste ees, siis teeb see neid kahtlemata suureks ka nüüd.

Ei ole midagi kangelaslikumat ja auväärilisemat, kui võita, mida peeti võitmatuks, kui valmis saada sellega, mida seni ajani on peetud võimatuks, kui kätte saada seda, mida on peetud saavutamatuks. Ja kus midagi niisugust sünnib, seal ühendavad seesugused võidud, teod ja saavutused kogu seda rahvast, kellele ja kelle headele kodanikkudele ning auväärsetele meestele seesugused võidud,

teod ja saavutused kuuluvad, ükskõik mis sugusel alal.

Meie võime vaadata iga rahva üldkorraldust nagu mõnd suurepärase ehitust, kus kõik on seatud nii, et üks osa kannab teist — kindlana ja tugevana.

Kuid lähemalt silmitsedes ja uurides leiame kogu ehituses ometi üksikuid kohti, mis on nagu peatugekoks kogu hoonel.

Murduvad need, siis on kogu ehitus kokkuvarisemisele määratud.

Ka meie rahva iseseisev riiklik hoone ei ole ilma seesuguste tugevate ja need peituvad — meis enestes.

Meie rahvas, kes ei ole suur arvuliselt, võib olla suur ainult sisuliselt. Ja seda on ta, kui tema väike koguüksus koos seisab ainult kõige paremaid üksikosadest, headest ja auväärsetest kodanikkudest.

Meil ei ole aastasadadest läbiulatuvaid moodsa iseriikluse traditsioone, kuid nende asemel olgu meil vähemalt murdmatu tahe omariiklikuks olemasoluks.

Meil ei ole üle aegade ja rahvaste helkivat ajalugu, olgu meil siis vähemalt püüe — nüüd seda luua.

Ainult siis, kui see kõik sünnib, jääme püsima, sest need on teod, mis kannavad meie elukorralduse hoonet.

Need on ühtlasi ka teguriteks, mille nal murdmatuks jääb meie kodukaitse.

Meil ei ole kuningaid ja keisreid, kes meid välja saadavad oma riigi kaitseks. Kuid meie meeltes on selle asemel tahe kaitsta oma kodu, meie paliukannatanud isamaad kauni tuleviku nimel. Seda, milleks mujal kodanikke käsutavad valitsejad, peab meil oma kohuseks iga kodanik omaette. Rahva võimas koondu mine kaitseliiduks on selle kaunimaks tõenduseks ja ühtlasi üheks võimsamaks teguriks rahva ridade tihendamisel. Ühes teiste sellelaadiliste teguritega, milledest kõnelesime eelpool, kui tunegu see niisuguseks ürgjõuliseks kodukaitse meeleoluks, mille kandel meie rahva tihedad read ka tulevikus alal hoiavad oma võidu-usu iga suguste hädaohude ja iga suguste vaenlaste ees!

A. Tammann.

Poola kaitseväge ja kaitseliidu ajakirjadest.

Poola kaitseliidu häälekandja „Strzelec“ toimetaja Tytus Czaki toob käesolevas kirjutuses andmeid Poola sõjaväe ja kaitseliidu ajakirjanduse kohta. Artikkel oli ette nähtud eelmise numbrisse, kuid jõudis päralt hiljaksjäämisega. Sellest kui ka eelmises numbris ilmunud välismaade kaitseliidu ajakirjanduse ülevaadetest näeme, kui kõrgelt hinnatakse mujal ajakirjade tähtsust kodukaitse korraldamise töös.

„Strzelec“ toimetaja Tytus Czaki.

Poola sõjalisi ajakirju hakkab ilmuma Poola kirjanduse kõige varematal aegadel, kui sõjaasjad veel iseäranis ei erinenud üldriiklikkude küsimuste seas. Euroopa sõja eel, milleks meie salajased ühingud end hoolikalt valmistasid ette, algab perioodiliste sõjaliste väljaannete aeg. Nendel väljaannetel pole tänapäev teiste taktiliste ja strateegiliste süsteemide vastuvõtu tõttu erilist väärtust. Nad on huvitavad ainult ajaloolisest seisukohast.

Pärast Euroopa sõda asutati järgmised perioodilised väljaanded:

„Bellona“, ilmub kord kuus. Käsitab peamiselt oma ja välismaade sõjavägede taktilisi ja strateegilisi küsimusi. Ohvitseride hulgas tuntakse „Bellona“ vastu väga suurt lugupidamist. Ta peatoimetajaks on tuntud ajaloolane-polkovnik Tokarz. „Saper i inzynier wojskowy“ („Sapöör ja sõjainsener“) käsitab peamiselt sõjateenistusküsimusi. Ilmub kord kuus.

„Automobili ka wojskowy“ („Sõja automobilit“). Ilmub kaks korda kuus. Käsitab soomusautosõja taktikaküsimusi, nende viimaseid täiendusi ja autotehnika saavutusi.

„Przeglad artyleryski“ („Suurtükiväe ülevaade“). Ilmub kord kuus.

„Przeglad kawaleryski“. („Ratsaväe ülevaade“). Ilmub kaks korda kuus.

Peale taktiliste, organisatsiooniliste eriküsimuste käsitatakse laialt ka spordiküsimusi.

„Przeglad intendenski“. („Intendandi ülevaade“). Ilmub kord kolme kuu kohta. Käsitab sõjateenistuse majandusliku külje küsimusi.

„Lekarz wojskowy“. („Sõjaväe arst“). Ilmub kord kuus. Arstiteadlik-hirurgiline teenistus sõja ja rahu ajal. Tervishoidlikud küsimused sõjaväes.

„Przeglad wojskowy“. (Sõjaväe ülevaade“). Ilmub kord kolme kuu kohta. Käsitab ainult kõigi maade sõjavägede küsimusi ja nende arvustikku.

„Zolniers Polski“. („Poola sõdur“). Ilmub kord nädalas. Pedagoogilises vaimus väljaanne noortele sõduritele. Sõdurid armastavad väga oma ajakirja, ootavad alati kannatamatusega ta ilmumist.

„Zolniers Wielkopolski“. (Suur-Poola sõdur“). Väljaanne XII korpuse sõduritele.

„Strzelec“. („Kütt“). Käsitab sõjaväelise ettevalmistuse organisatsioonide küsimusi. Ilmub kord nädalas. Poola kaitseliidu keskhäälekandja. Toimetaja Tytus Czaki.

„Przeglad strzelecki i luczniczy“. („Laskeasjanduse ja vibuspordi ülevaade“). Käsitab teoreetilisi ja praktilisi laskeküsimusi. Huvitav laskespordi eriteadlastele ja asjaarmastajatele. Ilmub kord kuus. Poola kaitseliidu häälekandja. Toimetaja Kazimir Kierzkowski — Poola kaitseliidu ülem.

„Stadion“ — Sport ja sõjaline ettevalmistus.

„Vychowanie fizyczne“. („Kehaline kasvatus“). Sport ja võimlemine.

Ajakirjad, mis teiste küsimuste kõrval käsitavad ka sõjalist ettevalmistust:

„Straznica Baltycka“ („Balti valve“),

„Siev“ („Külvaja“), „Sokol“ („Kotkas“), „Kiezownik“ („Juhataja“), „Morze“ („Meri“), „Rolnik i zagrada“ („Põllumees ja majapidamine“), „Awiata“ („Lennuasjandus“), „Lot Polski“ („Poola lennuasjandus“), „Lot-

nik“ („Lendur“), „Mlodyotnik“ („Noor lendur“), Päevaleht „Polska Zbrojna“ („Relvastatud Poola“) käsitab kõiki sõjalisest ellu ja teenistusse puutuvaid küsimusi. Peatoimetaja Birkenmajer.

Kuidas korraldada kaitseliitlaste igakülgset väljaõpetamist linnamalevates.

I. Kommunistide mässukatse 1924. a. detsembris meie riigi pealinnas andis tõuke meie kaitseliidu uuestisünnile.

Mitmel puhul on sõjaväe ja kaitseliidu vanemad juhid alla kriipsutanud seda suurt osa, mis kaitseliidu moodustamisel okupatsiooni ja vabadussõja päevil on olnud meie iseseisvuse kättevõitmiseks. Kuid peale Tartu rahu tegemist, mis meile muuseas kindlustas mittevahelise Nõukogude Venemaa poolt meie sisemisse riiklikku ellu, jäi endise kaitseliidu tegevus soiku ja kujunes peamiselt õige piiratud ülesannetega jahiseltside olemasoluks mõnes suuremas maakonnalinnas ja alevites.

Oldi arvamusel, et kaitseliidu ülesanne on täidetud, rahu valitseb ja kodukaitse eest on edaspidi valvel meie sõjavägi. Mõnedki hoiatavad tundemärgid enamlaste tegevuse aktiveeridest jäid tähele panemata, kuni ei teostunud jultunud katse puruks tallata meie sõjas võidetud riiklikku isolemist ja vaba arenemiskäiku.

Mässukatse järele, mis tänu kaitseväge valvel olekule kiiresti maha suruti, selgus, et meie rahvas peab oma julgeoleku eest alaliselt valvel seisma, kuni suur ida naaberriik üleilmliku revolutsiooni ja maade ahnitsemise poliitikat jätkab.

See teadmine ja mälestus alles hiljuti toodud ohvritest, ka kindel usk rahva tulevikku said tõukeks, et suur osa relva kanda võivad kodanikke kokku tuli ja enesest kaitsejõu moodustas, millest on kujunenud praegune kaitseliit.

Tegutsedes esialgu rohkem kohapealsete sõjaväejuhtide määruste järele ja seltskonna ning omavalitsuste kaasabil ja nõuandel, omandas kaitseliit kindla organisatsiooni peale 2. veebruaril 1925. a. vabariigi valitsuse poolt kinnitatud „Kaitseliidu põhikirja“ ilmutist.

See põhikirja, mis oma kaitseliidu sisemise organisatsiooni äramääramises tunduvalt puudusi sisaldab, on kindlasti ära tähendanud kaitseliidu tegevuse sihid.

Selle järele on ülimalt ja kõrgemaks ülesandeks lipu alla tulnud kaitseliitlastele kindlustada meie põhiseaduslikku riiklikku korda.

On selge, et selle ülesande teostamise edu ühenduses seisab relvade tarvitamise oskusega ja meeskonna moraalse ja füüsilise tasapinna seisuga.

Järelikult peab kaitseliit kandma täiesti sõjaväelisel korraldatud ja kasvatatud organisatsiooni ilmet, olgugi, et põhikirja teda oma koosseisu poolest fikseerib kui seltskondlikku omakaitset.

Huvi ja osavõtt kaitseliidu tööst peale enamliku mässu oli suur, ja kiiresti moodustatud üksuste read kasvasid sarnaselt, et arvulist koosseisu tuli piirata, kuna võimalust ja tarvidust polnud liig suuri hulki relvastada.

II. 1925. a. algul tegutsesid organiseerimise alal kõik praegused kaitseliidu üksused — kindlakujulised malevad.

Oma alalise tegevuse piirkonna ja asukoha järele jagunevad malevad kahte rühma: linna- ja maamalevad, viimased arvuliselt ülekaalus.

Meie riigi kaardi vaatlemisel näeme, et on õigustatud peale selle malevate jaotuse nende ülesannete järele, mis sõja algul täitmisele tulevad. Ma arvestan siin sõjavõimalusega meie idanaabriga, kuna teised võimalikud kokkupõrked erivaatlusele kuuluvad ja vähemalt lähematel aastatel ei ole tõenäolised.

Siin näeme malevaid, kes otse piiri ääres asuvad ja kelle ülesandeks on vaenlase pealetungi korral koos kaitseväge esimestena kaitse organiseerimist läbi viia. Siia kuuluvad malevad: Narva, Viru, Tartumaa, Petseri ja Võru.

Teises liinis seisavad peamiselt linnamalevad: Tallinna, Tartu, Valga, ja kolmandas, oletatavast lahingutegevuse algkohast kõige kaugemal asuvad maamalevad: Harju, Lääne, Järva, Sakala, Pärnu ja Saaremaa.

Juba asukoha järele on silmapaistev, et teise liini paigutatud linnade malevad sõjategevuse ajal otseteed peavad andma kaitseväge ja esimese liini malevatele kindlakujuliselt organiseeritud varu.

Selles seisab ka linnamalevate esimene ja suurima tähtsusega eriuülesanne, mida silmas peame malevlaste väljaõppesihide rajamisel.

On vist eksimatu oletus, et tulevikusõda alguse saab ilma mingisuguse sõja kuulutamiseteta, olgugi et sõjakuulutamine püsib reeglina rahvusvahelises õiguses enne enamlaste Vene sündi.

Teiseks võib sama kindlasti oletada, et ühel ajal pealetungiga piiril leiavad aset vaenlase kätte riigile elulise tähtsusega keskkohades halvata meie vastupanujõu organiseerimist või, mis tõenäolisem, koguni enne pealetungi keskviimu enese kätte haaramist läbi viia. Sarnaselt talitades valutasid enamlasted Gruusia ja see vastase eesmärk selgus ka meie 1924. a. mässu korraldamisel.

Järeldusena sellest leiame linnamalevate kohta teise eriuülesande, mille täitmiseks malevlaste väljaõpet vastavalt tuleb suunida. Seades üles linnamalevate tegevuse sihid, mis erinevad maamalevate omist, peame ülevaate saama linnamalevate koosseisu kohta. Peame täiel selgusel olema materjali kohta, millest meie oma kaitsejõu ülesehitamist tahame teha.

Teame, et iga suurem pingutus mõõdub seda rütm, mida kõrgemale on tõusnud pingutuse ülemäär. See on maksev kõikide tunnete kohta ühiskonnas ja on maksev ka patriotismi ehk isamaalsuse tunnete käigu vaatlemisel riikide elus.

1924. a. lõpul ja 1925. a. algul päästsid sündmused nagu paisu eestlase tasakaalus iseloomult ja lühikese ajaga seisid malevad maal kui linnas võrdlemisi suurearvuliselt korraldatud ja jõukohaselt varustatud.

Malevatesse astusid kõik, isegi muulased nõud-

sid oma erirühmade moodustamise luba riigi võimaldelt.

Üsna loomulik, et vastuvõtmise kontrolli sel ajal üsna nõrgalt teostati või pea sugugi ei teostatud ja igauks, kes aga soovis, malevas „tere tulemast“ kuulis.

III. Mõned ajad on sellest möödunud. Üksuste meeskonna koosseis on vähem-rohkem kindlailmeliselt välja kujunenud ja meil on võimalus tema omadusi lähemalt vaadelda; muidugi puudutan seda küsimust linnamalevate kohta.

Kahjuks ei ole minul käsitada kõikide linnade malevate koosseisusse puutuvaid andmeid, kuid arvates et siin tunduvaid lahkuminekuid ei ole, esitan oma järeldused, tuges Tartu malevast võetud andmetele.

Võib eksimata tõendada, et rõhuv osa malevate ridades seisvaid kodanikke täielikult meie põhiseadusega maksma pandud riigikorrale ustavad on ja seda hädasilmapilgul kaitsevad. Juba on malevates isiklikult koosseisu mitmel puhul, kui malevate initsiatiivil nii keskasutusegi nõudmisel filtreritud, ja vaevalt leidub kuski malevas tunduvat arvu riiklikult mittesoovitavaid inimesi.

Samuti pole kahtlust selles, et noorustunnete mõjul kaitseliidu töösse andunud üli- ja keskkooliõpilased enesest kujutavad kindla ja meie iseisvust armastava jõu.

Minnes üle meie malevate koosseisu haridusliku tasapinna vaatlisele, peab tunnustama, et see linnades märksa kõrgemal seisab kui maal, missuguse asjaoluga õppetöö korraldamisel arvestada tuleb.

Siin tuleb aga ära märkida, et haritlaste kihi üldosavõtt maleva tööst ja elust meie linnades siiski suurem peaks olema kui ta seda on praegu.

Pöördudes Tartu mlv. andmete juure, leiame seal

Ülikooliharidusega tegelaste kohta osavõttu	1,8%
kooliõpetajate „ „	1,2%
Sellega kokku	3%

üldarvust. Kui sellele lisada juure veel 1%, mis ehk kuuluks teistes rühmades näidatud malevlaste arvele, näeme haritlaste osavõttu maleva tööst puudulisena.

Siin oleme maha jäänud meie vanemast naabrist Soomest, kus haritlastest on moodustatud isegi erirühmad üksuste koosseisus.

Vähese osavõtu vabandavaks põhjuseks võiks ehk mainida meie haritlaste tööga ülekoormatus, mida sageli näeme seltskondlikus elus, kus ühed ja samad tegelased kümnetes organisatsioonides ja asutustes tegutsevad. Siiski peaks meie rahva kõigil kihtidel suurimaks ülesandeks olema kaasa tulla kõigepealt meie riigikaitse töös kui põhjapanevas meie olemasolule.

Teiseks ebanähtuseks kaitseliidu praeguses koosseisus on asjaolu, et majandusliku liigitelu juures esirinnas näeme varanduseta või vähekindlustatud elukutsete esitajaid. Ülikooli ringidest saadud andmed tõendavad, et näiteks meie Tartu maleva arvuliselt kõige suuremat rühma moodustavad üliõpilased kuuluvad omas enamuses varanduseta inimeste liiki.

Uurides seda küsimust malevas kogutud teadete põhjal selgub, et kindla vara ja sissetulekuga kodanikke samuti väga vähene % maleva ridades leidub.

Tartus, kus linna statistika järele ligi 2500 majaananiku, võtab nendest kaitseliidu tööst osa arvuliselt 43 ehk protsentuaalselt 2,7%, mis-sugune nähtus vaatlejat imestama paneb.

On ju peale isamaalise mõiste igasugune isiklik varandus alati teguriks ja tõukeks, et selle omanik aktiivselt oma varanduse kaitseks välja astub.

Nõnda oleks meie meeskonna koosseisu analüüsimisel silmnähtavaks paheks vähene osavõtt haritlaste ja varanduslikult kindlustatud inimeste poolt.

Selle nähtuse vastu on ka Soomes võitlust alatud ja trükkis leidub tuntud tegelaste mõtteavaldusi, kus hukka mõistetakse loidust ja kaitseliidu tööst eemalejäämist.

„Suojeluskuntalaisen Lehti“ — 1925. a. 18-das numbris on toodud rida ümberlukkavaid väiteid nende kodanikkude arvamisele, kes lubavad siis kaitseliitu astuda „kui seda tarvis tuleb“, kes oma ärajäämist kaitsetööst põhjendavad hädise tervise ja ajapuudusega.

Artikli autor seletab õigusega, et Soomel ei ole võimalik elatada neid, „kes jäta-vad teistele täita selle tähtsa valveteenistuse, mis tähendab iseseisvuse ja vabaduse kindlustamist“.

Ka meil leidub „isamaa sõpru“, kes ennast liig heaks loevad kaitseliidu ridadesse astumiseks. Ühes soomlasega peame kõikidele neile ütleva, et „kaitseliidust osavõtmine ei ole mingisugune ohvritoomine, vaid selle auvõla tasumine, mis meie kõik võlgu oleme oma maale ja mida meie ei jõua keegi täielikult tasuda.“

IV. Loomulikuna ja õnnelikuna osutus kaitseliidu algpäevil asjaolu, et organiseerimise etteotsa astusid endised sõjaväelased, nende hulgas rõhuvas enamuses vabadussõjast läbikäinud ja lahingutules karastatud mehed. Nemat on suutnud kaitseliitu istutada kõigepealt seda isamaa-armastust, mis neile alusmüüriks oli võidupäevil ja nad on mõistnud ka malevates edasi anda oma lahingkogemusi ja vaenlase võitlusviiside tundmist.

Kuna kaitseliit arvuliselt väga kiiresti on kasvanud ja oma arenemises suurt juhtide kogu vajab, siis seisame edaspidi nii linna- kui maa-malevates ühe suurima tähtsusega küsimuse lahendamise tarviduse ees, sest kogenud vabandus-sõja juhte ei jätku kaitseliidu edurikkaks tööks.

Agas malevate sisemine areng on täiesti ärripuv juhtide koosseisust ja meie näeme nõrku üksusi nõrkade pealikutega ja võlgneme sageli tänu väga rasketes oludes hästi arenenud osade eest tublimatele pealikutele.

Kokkuvõttes peab tunnustama seda seisukohta, et juhi ettevalmistusest oleneb kaitseliidu tulevik nii rahu- kui sõjaajal.

Vist sai Soome kaitseliidu võitluse alusmüüriks asjaolu, et meie suurem naaber 1917. a. Vindulas pealikute kooli asutas ja ka praegu eeskuju-liselt korraldatud Tuusula koolis kaitseliidu juhte ette valmistab.

Õppejõudude poolest on linnamalevad praegu võrdlemisi maaoludega paremas seisukorras. Linnades, kus asuvad kaitsevæeosad, on sõjaministri loal ja kohalikkude kõrgemate juhtide vastutulekul malevatesse õppetöö läbiviimiseks komandeeritud sõjaväelasi.

Siiski tuleb peatuda maleva enese õppejõudude koosseisu hindamisel, kuna tarviliseks osutub, et edaspidi siin parandusi peab ette võtma. Koguni selge on, et malevate pealikute ja ühe instruktoriga jõududest õppuste tegelikul läbiviimisel vähe on. Ei saa ka malevkonna pealikutega kui isikliku õppejõuga arvestada.

Siit esineb järeldusena vajadus kindlapalga-liste instruktorige arvu suurendada.

Et kiini pidada kokkuhoidmise nõuetest, siis peab instruktoreile palga tasumine praegu malev-konna pealikutele maksetavatest summadest sündima.

Täpne arvestamine näitab, et see on läbiviidav ilma kulude suurendamiseta, kusjuures praeguse 15 instruktoreile asemel ülemaaliselt õppe- ja operatiivtööle rakendatakse ligikaudu pool praegusest malev-konna pealikute arvust. Ei tarvitse pikalt tõendus otsida, et sarnaste kindlapalgaliste instruktoreile töö edukus õppealal on palju suurem, kui meie praeguse olukorras näeme.

Alla tõmmates joont läinud aja jooksul väljaõppe alal saavutatud tulemustele, näeme et mõõdunud õppused on kaitseliidus olnud nii-öelda algkooliks. Aastase õpiajaga on kaitseliitlastele antud algeadmised relva tarvitamise ja tegutsemise lahingolukorras; ka on sel ajal ülemaaliselt kontrollitud meeskonna kiiret kokkutulekut erakorralise ja etteadmata malevate alarmeerimise ajal.

Võib kinnitada, et on tehtud praeguse meeskonna koosseisuga algöö, on loodud kirvega jämedaid laaste, kuna seisab eel selle töö tulemuste täiendamine ja arendamine.

Lõpetades kokkuvõtlikku ülevaadet praeguste malevate koosseisust ja töötajajärgedest, läheneb ülesseatud küsimusele, mis teha edaspidi, kuidas korraldada malevlaste igakülgset väljaõpet tulevikus linnamalevates?

mandiku. Ainetest, millised laskeasjanduse kõrval väärivad suuremat ajakulu, nimetan lahingõppusi, gaasiasjandust ja oma asukoha väga täpselt ja topograafilist tundmaõppimist.

Mõne sõnaga peatun tähelepanu pööramiseks gaasiasjandusega tutvumise tähtsusele meie oludes. Sellest on mitmel korral juttu olnud nii kaitseväge kui meie ajakirjas ja sõjakirjanduses ilmub palju sellele pühendatud töid. Võib kindlasti oletada, et tulevikusõjas mürkgaasid väga suurt, isegi otsustavat osa hakkavad mängima. Suurtes riikides, ka meie naabri juures, töötavad sellel alal vastavad õppe- ja katseasutused ja sõjavägedes erilised üksused.

Ei ole saladus, et kaitseliit paljudel põhjustel võimetu on mürkgaaside valmistamiseks või uurimisteks midagi tähelepanuväärset tegema. Aga üht võib ja peab siiski silmas pidama, nimelt, et oma liikmetele valgustada gaaside liike ja nende omadusi, ära näidates kuidas ja missuguste abinõudega võimalik on meie oludes nende vastu võidelda, et ära hoida ootamatust ja suuri ohvreid. Seda pean mina hädatarvilikuks, ja see on läbiviidav.

Esimese aasta teoreetilisi õppusi lõpetades lähivad malevlased linnadest välisõppusile, kus lahendatakse lahingülesandeid jao ja rühma piirides.

Neid õppusi korraldades peab iga juhust kaotama, et malevlast hästi tutvustada tema üksuse

Tahate oma võõrsilviibivatele sugulastele rõõmustavat kodumaist kingitust teha, siis tellige neile „Kaitse Kodu“.

Meie rahva arvu ja riigi geograafilist asendit silmas pidades on vastuvaidlemata tarvilik, et kaitseliit ei või kujuneda mitte ainult lõõgirühmadeks, kelle ülesandeks mässukatsete mahasurumine. Kui tahaksime üksi seda sihti silmas pidada, siis võiksime rahulikult praegust malevlaste arvu kahekolmandiku võrra vähendada ja sellega maksumaksjate koormatuse kergendamisel jõudumööda abiks olla. Sealjuures võiksime uskuda, et meie riiki seesmisel vaenlased hädaohtu viia ei suuda.

Kuid lõõgi- ehk lahingsalkade formeerimisest ulatab kaitseliidu eesmärk kaugemale, nimelt tuleb kaitseväge teenistuse kestvuse lühendamiseks kogu rahvast vastavalt ette valmistada, teda kasvatades üldiselt ja sõjaväelisel.

Ja siin langeb vastutusrikkam töö just linnamalevate ja -malev-kondade peale.

Arvan, et on otsarbekohane linnamalevates, suuremates iga kompanii juures, vähemates malevates malev-kondade juures, ellu kutsuda erilised vanemate kodanikkude rühmad neile, kes soovides aktiivtegelasteks olla, siiski vanaduse pärast noorematest koosnevate riviüksustega ühtlasi ei suuda tegutseda.

Rühmades õpetatakse üldteadmisi kaitseliidu organisatsioonist ja antakse malevlasele sõjaväeline ettevalmistus noorsõduri õppekava piirides, mis kaitseliidu huvidele ja tarvetele vastavalt ümber töötatud.

Nagu tegelikult näeme, kujuneb meil sügistasvi kuni varakevadeni ajaks, millal teoreetilist tööd õppealal tehakse, sellega tuleb siis esimese aasta õppekava läbiviimiseks määrata kuni 80 tundi (nädalas 3 tundi), välja arvatud laskeharjutuste peale kuluv aeg.

Jättes detailimata õppekava aja jaotuse üksikute ainete järele, arvan mõõdapääsmatult tarvilikuks kogu ajast määrata laskeasjandusele ühe kol-

asukoha ja ümbrusega, ära märkides tähtsamaid osasid ja nende taktikalisi omadusi.

Et jätta ära aja kokkuhoidmiseks tüütavaid riviõppusi pörete ja marsimisega, tuleb seda teha minnes ja tulles lahinguõppustelt.

Samuti olgu ära kasutatud iga rännak aja ja kauguse mõõtmise praktiseerimiseks, mida pealikutel oma alluvatele meeskondadele tuleb sisse kasvatada.

Suviste välisõppustega neis piirides on I õppeperiood lõpetatud.

Selle järele võib lugeda malevlast rahuloldavalt ettevalmistatuks, et tarbekorral olukorrale vastavalt tegutseda.

Järgneb II õppeaasta, kestvusega samuti umbes 15. septembrist kuni 15. maini.

Nagu eelmiselgi aastal, nii seisab ka siin domineerival kohal laskeasjandus, kuid mitte enam relva ja laske põhimääruste ja kirjelduste kordamises, vaid lahingülesannete lahendamises plaanil ja maastikul.

Minnes välja seisukohast, et võimuhaaramise katseid võtab vaenlane ette kõigepealt keskkonnades, s. o. linnades, peame suurema osa aega õppeperioodis andma tänavvõitluse meetodite õpetamiseks.

Mitte ükski lahinguväli ei kujuta enesest sarnaseid raskusi, niisugust saladuslikkust ja isiklikku vastutustunde tarvidust kui lahing tänaval.

Sellest vajadus määrata tervet tähelepanu malevlaste ettevalmistuseks tänavlahingu iseäralduste tundmisele.

Ei ole käesoleva kirjutuse sihiks välja töötada täpseid õppekavasid, mis käib keskasutuse kompetentsi; küll aga peab ära tähendama üksikuid selle õppeaja sihtjooni.

Esmalt vajame, et kõik malevlased hästi tunneksid oma linna ümbrust vähemalt 15 km. raa-

diuse piires ja linna iseloomulikumaid ehitusi ja nende tähtsamaid omadusi lahingolukorras.

Tähtsamat elementi linnalahingus — s i d e t — peab kõigi abinõude varal juba iga-aastastel harjutustel rahuldava kõrguseni arendama.

Kui välilahiingu eduks hästi organiseeritud s i d e l on otsustav tähtsus, siis peab seda iseäranis arvesse võtma tänavlahingu olukorras, kus s i d e p i d a m i n e juhtide ja üksuste vahel mitmeti raskem.

Juba kaitsekavades on ette nähtud ja eriliselt rõhutatud side-keskkohtade kaitse ja selleks tarvilised abinõud.

Lahingukäigu kestel peame kindlustama, et s i d e t e e n i s u s e läpsus mitte ainult ärarippuv ei oleks keskkoha tegevusest, vaid et malevaüksuste vahelise kontakt sellele vaatamata oleks alati nõuetaval kõrgusel.

Seda ei saa meie teistsi kätte, kui luues linna-malevates eri-sideüksustega üksusi.

Nende meeskonna valikul peame silmas kõigepealt, et sinna kuuluksid vastavate tehniliste teadmistega malevlased. Siin on teenistuse eduks vajalik s i d e r ü h m a varustada sideabinõudega, nagu igasugused liikumisabinõud, telefoniaparaadid, kaabel, raketid ja signaliseerimislipukesed.

Sideteenistuseks võib ära kasutada ka piiratud arvul, hästi valitud ja selleks ettevalmistatud naisrühmade liikmeid.

Teise õppeaasta lõpul, peale seda kui malevate meeskond on teinud töökavale vastavad lahing- ja laskeharjutused, võetakse ette suuremaid 2—3-päevalisi taktilisi õppusi ehk malevatevahelisi manöövreid.

Sellega võiks lugeda malevlase sõjaväelise väljaõppe lõpetatuks ja edaspidi oleks ette näha ainult täiendamine ja tarviliste alade järkjärguline kordamine.

Peaa isiklikelt tingimata tarviliseks iga aasta korraldada katselid kõigis õpitud ainetes esitajate osavõttel. Nende katsete eesmärk on:

1. Juhtidele näidata meeskonna sõjalist väärtust.
2. Kindlaks teha õppesüsteemi puudusi.
3. Malevlaste liigitamine nende sundaja lühen-damiseks kaitseväge teenistuses.
4. Tööle ergutamine parimate malevlaste eesõigustamisega kõigil võimalusel.

Läheme edasi juhtide-pealikute ettevalmistamise vaatlamisele.

Enne seda puudutame paari sõnaga neid asja-olusid, mis mõõduandvad peavad olema pealikute ametissemääramisel.

Esikohal on siin nõue, et pealik peab olema energiline ja anduks oma tööle armastusega, omades sealjuures eeldusi korrektseks läbisaamiseks meeskonnaga.

Siin seisame paratamata küsimuse ees, mis seisukoha annab pealikule teenistus kaitsele, ja peame tunnistama, et seni ei ole tehtud midagi, et pealikut asetada kindlale ja seaduslikule alusele tema tegevuses.

On kaebusi, et praegune pealikute koosseis ei ole küllaldaselt oma tööle ette valmistatud. Ja raske on tõendada, et need etteheited täiesti oleksid alusetu.

Leiame tarviliseks tähendada, et ka malevate pealikute edasiarenemiseks peab keskastutus koos kaitseväge juhtiva asutusega samme astuma, kuna juu gen oletada, et mõningal alal meie peaegune tasapind jätab soovida täiendust.

Sellest saadakse üle lühikeseajaliste täiendus-kursuste näol sõjaväge õppeasutuste juures ja iga-aastase komandeerimisega väeosadesse laagriajaks. Muidugi on siin vajalikud peamiselt teadmiste

värskendamine üksuste juhtimise alal ja see ei nõuaks pikaajalist äraolekut teenistuskohalt.

Iseseisvat pealikute kooli, nagu seda näeme Soomes, ei suuda ja ei tarvitsegi meie korraldada.

Meie oludele vastab palju rohkem kursuste korraldamine; linnades, kus on kaitseväge osasid, see raskusi ei sünnita.

Siin peab algust tegema jao- ja rühmapealiku- kute erikursustega, millele kavas oleks üldsojalisel ained kaitseväge normides a'lohvitseridele, juure arvatud eriõppused tänavlahingu taktikas ja üldharidusliku iseloomuga ja kasvatuslise sisuga tööd.

Ülekoormatuse ärahoidmiseks võime kursuste korraldamist nõnda liigitada, et esimesel aastal aset leivad ainult jao- ja rühmapealikute, järgneval aga kompanii- ja malevkondadepealikute lühikeseajalised kursused.

Et ülemaaliste kursuste läbiviimine mitmel põhjusel pole teostatav, siis ei peaks ometi raskusi olema nende korraldamiseks ka meie vähe-mates linnades, kus juures mõõduandvaks jäävad iga maleva eriolud. Pealikute praegune koosseis ja teised kursuste korraldamiseks mõjuvad tingimused.

Sarnasel teel saame juhtivate jõudude kaadri, mis sõja nõuetele oleks vastavalt ette valmistatud.

Lõpetades ülevaadet linnamalevate koosseisu ja erilisesannete kohta, jõuame minu ettekande viimase osa juure ja kat ume valgustada küsimust, kuidas ja millele rajada tulevad tulevikus kogu õppetööd malevates.

Meie organisatsiooni võrdlemisel kaitsevägega, näeme seal palju tagajärjerikkamaid abinõusid, et õppetöö suuremat edu saavut aa.

Rääkimata laialdastest tehnilistest abinõudest ja suurearvulistest juhtide koosseisust on kaitseväes veel kasutada üks tegur, mis meil puudub. See on nimelt kindel ja vastuvaieldamata alluvus sõja-väelisele korrale, see on raudne distsipliin, mille maksmapanekuks kaitseväes on rohkem võimalusi, kui vabatahtlikus organisatsioonis.

Teiselt on aga tõde, et ainult tugevale distsipliinile rajatud, patriotismist kantud ja sõjatead-mistega varustatud osad rasketel pilkudel edu-rikkalt vaenlasega suudavad võistelda.

Peame leidma vastust kõige pealt sellele, mil-lega kasvatada malevas sõjamehelikku korda ehk distsipliini.

Ei jää teist kui öelda, et esimene ja mõjuvam tee selleks on pealikute eeskujul.

Igal juhusel võivad pealikud oma tööga kaasa kiskuda neile alluvaid, kuigi võiks rääkida tarbe-korral käsitlusele võetavatest teistest abinõudest, nagu malevlaste moraalne karistamine noomitustega oma üksuse ees, teatud eesõiguste ajutiselt äravõtmine ja lõppeks väljaheitmine malevast. Kuid sellest on vähe.

Terve õppetöö peab rajatama sarnaselt, et eel-nimetatud abinõude tarvituselevõtmiseks põhjusi ei leiduks.

Siin tuleb meile võimsa jõuna appi kehalise kasvatusle levitamise võimalus — sport — ise-äranis noorte seas.

Ei tarvitse pikemalt rääkida, kui võrd suure tähtsuse omab eeskujulik õppuste korraldamine ja nende elav, huvitav läbiviimine teevs maleva töös. Kui kuski võtab maad loidus õppuste vastu, siis teame selle nähtuse põhjusi puudulikus, iga-vas õppetunni ettevalmistuses ja korraldamatuses.

Peagi levib malevlastes arvamine, et õppused neile kasu ei too, nad jäävad nendest rohkem eemale ja ilmuvad osasse ainult häirete ja tseremoonia puhul. Siin ei saa igakord süüdistada juhtivat koosseisu, vaid peab arvestama ka oludega,

milledes töötatakse, ja meie võrdlemisi lühiajalise arenguga ja õppeabinõude puudulikkusega.

Vastupidist mõju avaldavad põhjalikult ettevalmistatud, tehniliselt hästi korraldatud õppetunnid, mille kasulikkuses osavõtjatele ei ole kahtlust.

Paljudki negatiivsed nähtused kaovad, kui malevad suudavad oma õppetööd rajada spordile, kuna ka meie kohta püsib vana tõde, et terves kehas asub terve vaim.

Mitte ainult selleks, at alati t. istelt õppima ja laenama minna, tahan tuletada meele Soome kaitseliidu arenemiskäigust neid momente, millised praegugi püsivad seal kaitseliitlaste väljaõppe tugimüürina.

Teame, et soomlased aastakümnete viisi tegid ettevalmistusi Vene riigist soodsal silmapilgul lahtilõõmiseks ja selles töös, tänu oma ülemaalsele kehakultuuri arengule, edu saavutasid, vaatamata rängale survele võõralt valitsuselt.

Mängides ja lauldes loodi seal mehi, kes isamaale töid vabaduse, seistes kõrgel, arenenuina füüsiliselt ja vaimiliselt.

Kogu kaitseliitlase sõjaväelise väljaõppetöö baseerub meie naabri juures peamiselt sellel, et rõhuv osa kodanikke vaba aega mööda saadavad igasuguseis sportikes harjutusis ja võistlusis.

Sama teed peame käima meie, alguses mitmete raskustega maadeldes. Juba kaitseliidupäeva võistluste tulemused näitavad, et jõurikkam malevlaste pere koosneb sportlastest.

Muidugi ei või ükski malev sportlikke saavutusi enese teeneks pidada, sest võitjad kuuluvad ammu enne praegust kaitseliitu tegutsenud organisatsioonidesse. Maleva auks peab küll aga seda tunnistama, et on suudetud parimaid meie spordimehi maleva ridadesse tõmmata, kus nad oma üksuse lipu all võistelda ja tarbekorral võidelda tahavad.

Mulle paistab, et just malevad ja kõigepealt linnamalevad peavad olema need keskkohad, õigem tulevikus nendeks saama, kust sportlik liikumine kui terve sõjaväelise õpetuse oluline alus ülemaaliselt läheb laiali.

Lugupidamisega tunnustades meie vanemate spordiseitside viljarikka tegevusega minevikku, tahaksin näha, et vähemad ja nooremad praegu sel alal esinevad seltsid edaspidi oma tegevuse tervikuna üle tooksid kaitseliitu ja kaitseliit omalt poolt selleks tarvilikke soodsaid eeltingimusi looks.

See ei või muidugi sündida enne, kui malevad on varustatud oma koosseisus spordiinstruktoriga, ruumide ja abinõudega. Ilma selleta on kõik meie spordiklubid, meie kavad ja hea püüd raisatud ja otstarbetu töös.

Kuna meil küllaldaselt instruktoreid leidub sporditöö juhtimiseks ja meie abinõudegagi vähemrohkem oleme rahuldatud, jääb tarviliste ruumide soetamine valusaks päevaküsimuseks, kardan, mitmeks aastaks.

Kuid ka siin võiks edu lähem olla ja meie põhjendused majandusliku kitsikuse üle on vististi liialdatud, kui jõuaksime nii kaugele, et meil poleks kahtlust kaitseliidu arengu vajadusest vabariigis.

Meie ilusam aastaaeg on sedavõrd lühike, et kehalise kultuuri arendamiseks peame võtma meie sügis-talve-kevade aastaaja. Ja siin on kohased harjutusruumid hädatarvilised, kuna lühike suvi õieti sportlikkude vaatluste ja võistluste ajaks kujuneb, ajaks, millal tehakse kokkuvõtteid õppeaasta tööst.

Talve jooksul peab õppuste tunnikava olema kokkukõlastatud sarnaselt, et iga õppuse eel või

lõpus meeskonnale oleks määratud sportlik harjutus või mäng. Seda on vaja juba selleks, et päevatööst teatud määrani väsinud keha ergutada, loiuks jäänud lihastele anda uut jõudu ja kogu organismi teguvõimet tõsta. Sellest oleneb õppuse edukus.

Teiseks on sarnased võimlemisharjutused tõmbejõuks, ja paljudki, kes vast harilikult teoreetiliselt õppuselt ära jääksid, tulevad kindlasti juba kehaliste harjutuste pärast õppustele. Järelikult saaksime õppetööst osavõtu arvulise suurenemise.

Kahilemata on spordil suur tähtsus selles, et ta kasvatab meeskonnas üksmeelt ja nägemata survele istutab üksusesse seda distsipliini ja painduvust pealikutele, ilma milleta ühelgi osal ei ole väärtust.

Püüdes korraldada malevates kehakultuuri arenemist tarvilise kõrguseni, kindlustame kõige mitmekesisemalt kui kodanikkude huvi kaitseliidu tegevuse vastu malevate lahingväärtusegi.

Linnamalevate töö korraldamise juures ei saa mööda minna naiste osast ses töös.

Et naiste üldine koostöö kaitseliidus on hädatarvilik, seda oleme näinud meie kaitseliidu võrdlemisi lühiajalisel kestvusel. Peab nimetama, et mõnede ole see alguses moeasjaks, kuid elu näitab, et rõhuvosa naisi võtab omi ülesandeid tõsiselt ja on malevlastele suurt abi toonud paljudes küsimusis.

Kui linnamalevates organiseeritud naisrühmade töökava puudutada, siis jaotub see peamiselt kahte ossa:

1. sanitaarpersonaali ettevalmistamine ja
2. majanduslikkudes orgaanides tegutsemine.

Seni ei ole veel korraldatud kursusi halastajaõdede ettevalmistamiseks, kuid see olgu lähema tuleviku ülesanne. Maleva majanduselu on aga naised igalpool näidanud suurt kaasabi ja malevate sissetulekuid oma tegevusega tublisti suurendanud, korraldades loteriisid, maksulisil pidusid ja organiseerides malevaüksustele suurt poolehoidu leidnud omavahelisi koosviibimisi.

Arvan, et jääb siiski veel tarviliseks naisrühmadesse viia ka üht osa sõjaväelisest õppetööst, nimelt laskeasjandust kergete taskurelvadega.

Meil võib tulla olukordi, kus naine ainuüksi on kodu kaitsejaks, ja me teame paljudest juhtumist, kus küll relv majas on, aga et keegi naisperest ei oska sellega tegutseda, kaotab ta väärtuse, ja perekonna kulle on täiesti kaitseta.

Oleme vähearvuline rahvas ja seepärast peame välja õpetama igaühe võimaluse piirides relvaga tegutsemises.

Usun, et jättes naiste kohta sellel alal osavõtu küsimuse täiesti vabatahtlikuks, tuleb linnamalevates läbi viia lühiajalisi kursusi, kus naisrühma liigetele õpetatakse ümberkäimist püstoliga.

Siin ettekantud mõtted linnamalevlaste väljaõppe korraldamisest on rajatud osalt tegeliku elu näidetele, osalt kirjanduses mitmel puhul valgustanud tarvetele meie üldkaitse organiseerimisel.

Neil andmeil olen püüdnud märkida ära neid aluseid, millele tulevikus peab olema rajatud kaitseliitlase igakülgne ettevalmistus linnamalevates.

Kindlal arvamisel olles, et ettekantud mõtted ei sisalda midagi enneolematut, sooviksin, et nende igakülgne arvustamine ja põhjalik kaalumine oleks kasuks meie malevate arenemiskäigus ja üldse julgeoleku kindlustamisel.

V. Sarsen.

Õiste õppuste organiseerimine.

Õiste õppuste edu oleneb täieliselt nende organiseerimisest ja läbiviimise meetodist, olgu õppuste läbiviimise tehnika või ülesseatud eesmärkide saavutamise mõttes.

Kui oma iselaadi nii läbivõtmise järgkorra poolest jagunevad õised õppused kahte gruppi: 1) eelharjutused, millele eesmärgiks on meeste nägemise, eriti aga kuulmise ja tähelepanu teritamine ning nende muljete sisendamine, milliseid omandame öösel nägemis- ja kuulmisorganide kaudu, ja 2) tegelikud lahingharjutused väeüksustele mitmekesises olukorras öösel, kus praktilist kasutamist leiavad eelharjutustel omandatud kogemused. Kuna esimese grupi harjutused on enam-vähem individuaalset laadi, kasutatakse teise grupi harjutusi just üksuste (jagu, rühm, kompani jne.) ettevalmistamiseks.

Enne õiste õppuste algust seatakse kokku kava (plaan), mis täpselt näeb ette järgmised üksikasjad: õppuste arv kui individuaalsete nii kollektiivsetegi harjutuste alal (v. p. p. 1 ja 2) kokkukõlas maleva üldõppekavaga; missugused neist õppustest on kohased läbi viia käesoleval õppeperioodil ja tingimata peab läbi võetama; tundide arv iga õppuse peale ja viimaks, maastik õppuste pildamiseks. Loomulikult tuleb kava (ja iganädalane konspektki) seada kokku nii, et iseloomult ühesugused ettevalmistusalad võetaks tegelikult ühel ajal läbi.

Eelharjutused peavad oma eesmärgiks seadma peaaegselt järgmiste ülesannete lahendamise: tutvustamine õise tegevuse iseärasustega üldse; kuulmise teritamine (sammude kostvuse, okste praksumise, rakmete kolina jne. demonstreerimine); tähelepanu arendamine; silmamõõdu harjutamine kunstliku valgustuse juures; harjutused orienteerumises, suunapidamises ja side-me alalhoidmises.

Konkreetsena näitena (mis kaitseliiduski läbiviidav) toon siin õiste eelharjutuste esimesed tunnid ühe reservohvitseride rühmaga äsja möödunud koondõppustel sõjakooli juures. Peale õise tegevuse iseäraduste lühikest selgitamist üldjoontes võeti läbi praktiliselt järgmised ülesanded:

I. Vaatlus.

1) Tutvumine maastikuga, mis päevasel tegevusel juba järele vaadatud; vahe selgitamine (küsimis-kostmismetood).

2) Värvilised kilbid — must, punane, sinine ja valge püstitatakse niikaugele, et silmaga veel näha on. Selgitatakse, et värvid ei ole pimedas tuntavad — on ainult tume ja valge; eraldub tume valgel foonil ja vastupidi.

3) Kaks meest lähenevad — üks valkjas

vihmakuues; teine kaitsevärvi riietes. Niipea kui lähenejaid märgatud, kaugused mõõta.

4) Kaks lähenejat: üks kaitsevärvi riietes, teine puukstega maskeeritud; liiguvad pikka-mööda.

5) Kaks meest liiguvad üle mäe, mis projekteerub taeva foonil — üks püsti, teine roomates.

6) Vaatlus mäest alla (liikumine orus).

7) Kaks-kolm laskurit teevad järske ja kiireid liigutusi, nagu laskeasendi muutmine, rihmalt võtmine jne.

8) Samad laskurid teevad aeglasi liigutusi.

9) Tunnimees suitsetab postil.

10) Käskude kirjutamine-lugemine tikutule või laterna valgusel avalikult.

11) Kaks tormilaternat 300—400 meetri kaugusel. Parempoolne nendest läheneb, vasakpoolne kaugeneb (lampide vahe 100—200 mtr.). Õpilased peavad otsustama, kas ja kuidas tuled liiguvad või püsivad paigal; liikumise suun ja kaugus.

12) Kaks meest tormilaternatega (võib taskulambiga!) umbes 300 mtr. peal. Algul ilmub üks mees laternaga, mõne minuti pärast kustutab ta oma lambi. Samal momendil süütab varjatult teine oma lambi põlema, asudes 50—100 meetrit esimesest kõrval. Selgitus: ei ole arusaadav, et tuli ilmub teises kohas.

13) Samad laternad, üks liigub diagonaalselt, teine külgsuunas.

14) Elektrilambid (punane ja valge) annavad morsetähstiku abil edasi mõne lihtsa lause.

15) 200—300-mtr. kaugusel põlevad kõrvuti küünal (laternas) ja elektrilamp. Selgitatakse valguse intensiivsust.

16) 500 mtr. kaugusel lastakse üles valge ja punane raket. Kauguse hindamine ja suuna märkimine.

17) Sihtimine oma raketi valgusel. Märki kujutav laskur 100—200 mtr. kaugusel hüppab peale raketi väljalaskmist teise kohta, varjendit otsides ja liigutusi tehes; teine laskur jääb aga samal ajal liikumatult lamama.

II. Kuulamine.

1) 100—200 meetri kaugusel: a) sosistamine, b) tasane komando, c) poolvali komando, d) vali komando ja e) komando edasiandmine ahelikus.

2) Samadel kaugustel: püssi laadimine, kaitsevinnastamine, paugutamine jne.

3) Samadel kaugustel: kõhimine, nina nuuskamine, aevastamine jne.

4) Hüpped logisevates rakmetes 300 mtr. kaugusel, paugutamine.

5) Liikumine mitmesugustel kaugustel läbi

metsa, kus palju kuivi oksa (okside praksumine); Liikumine läbi võsa (sahin).

6) Kaevumine, traataia ehitamine, viled ja püssipaugud 400 meetri kaugusel. Hinnata kaugust ja suuna.

7) Loomade hääled ja akustilised leppemärgid mitmesugusel kaugusel.

III. Orienteerumine.

1) Liikumine bussooliga asimuudi järele.

2) Liikumine Põhjanaanala järele ilmakaarte suunas.

IV. Suunapidamine.

1) Liikumine kolme laterna abil.

V. Side.

1) Side väliwahtkonna ja valvetöкке vahel rakettide abil.

Eelkirjeldatud liikumisi ja tegevust täitsid instruktorid, kuna rühmaülem isiklikult tarvili seletusi andis kuulajatele-vaatlejatele küsimiskostmismetoodi järele. Kuna instruktoritel-demonstrantidel harjutuste konseptist ärakirjad käsitada olid, siis ei teinud rühmaülemale raskusi neid varem kokkulepitud signaalidega välja kutsuda (Näteks: „Alga!“ — üks pikk vile, „Lõpp!“ kaks pikka vile, „Korrata!“ — kolm pikka vile jne.). Ka võib harjutusi demonstreerida aja järele, pidades kinni varem kokkulepitud järjekorras jne.

Arusaadav, et õppuste juhataja peab enne õppuste algust tutvuma selle maastikuga, kus ta kavatseb harjutusi viia läbi. Vastavalt kavale

seab ta kokku eelseisvate tundide konsepti, kus üksikasjaliselt määrab ära õppuse enese käigu ja aja — tervikus ja ka osadekaupa. Konseptiga tutvustab õppuste juhataja aegsasti kogu juhtivat koosseisu. Ka kõik eeltööd maastikul, mis tingitud õppuste käigust, tulevad aegsasti teha ära (demonstreerijad saata välja, abinõud toimetada kohale jne.). Edasi — õppuste juht jagab kõik osad ja kohused tegelaste vahel, et juba algul saavutada kindlat korda ja distsipliini, mis õistel õppustel eriti vajalised. Iga samm, iga tegevus, iga võte olgu nähtud ette, mõeldud läbi.

Mis puutub teise grupi harjutustesse — osade tegevus öösel mitmesugustes lahinguolukorra tingimustes —, siis kuuluksid siia: valveteenistus, luure, rännak, lähenemine, kallaletung, rünnak, kaitse. Reeglina olgu need harjutused kahekülgsed, väljaarvatud rännak ja lähenemine. Peale ülalkirjeldatud ettevalmistuste lasuvad siin õppuste juhi õlgadel veel järgmised tegevused: poolte kindlaksmääramine, neile maastikul piirialade ja ribade jooni ära tähendades; aja kindlaksmääramine igaks tegevuseks; kindlate signaalide andmine.

Erilist tähelepanu öise tegevuse juures nõuavad juhtimis- ja sideküsimused. Osavast juhtimisest ja hästi korraldatud sidemest oleneb öise lahingu kordaminek või ebaõnnestumine. Igal pool peab tunduma juhataja ja tema abiliste „köva käsi“.

Nende nõuete ignoreerimine teeb öise tegevuse kokkuvarimise paratamatuks.

—ms—

Varjude riigis.

Juhan Jaik'i romaan.

(Järg.)

2

„Olen Lembitu, Leola vanem. Siin need teised on minu lahingukaaslased. Kuid kes oled sina?“

„Mu nimi on Endel Kadaja, olen sõdur. Langesin lahingus alles hiljuti.“

„Kas sõda siis ikka veel ei lõpe? Kaua ta veel peaks kestma?“

„Ta pole kestnud kuigi kaua veel, ainult mõne nädala eest ta algas. Kuid kui kaua see veel kestab, kes seda teab ütelda! Eks igaüks mõtle sellest. Mäletan, isegi minule tekkis see küsimus sageli, kui sain mõtetega jääda üksi, kuid vastuse otsimine sellele küsimusele tõi vaimu silma ette vaid ikka uusi ja uusi asjaolusid, mis rõhutasid meie sõja lootusetust, seepärast püüdsin hoiduda sellest mõtlemast. Mõtlemine sellest avas silmale nagu tuhat pimedat kuristikku, mille äärel sei-

sime ning millesse võisime kukkuda iga minut, parem siis püüdsime hoida silmad kinni. Isegi lahingu-kaaslastega omavahel meie ei rääkinud kunagi sellest. Minu lahkumisel pealilmast seisukord oli veel täitsa selgusetu, ei usu, et selle lühikesel minu äraolekul lugu oleks pisutki paranenud. Kuid meie väikesearvulistes sõdurihulkades on küllaltki võitlusetahet, seepärast usun, et vaatamata vaenlase ülekaalule, asi ei otsustu veel niipea. Kuid seni, kuni see sõjakäik pole veel lõpulikult lahendunud ühe või teise poole kasuks, ei tea tema kestvuse kohta ütelda midagi isegi kõige targem inimene maa peal.“

„Kuidas? Mis sa räägid, et sõda algas alles mõne nädala eest. Meil siin kõikidel on teada, et see algas juba nelja-viie aasta eest ning sellest võtab osa kogu maailm.“

Olen ise oma ringkäikudel olnud võraste sõjalaagrites, olen näinud neid lugematuid hulki, kes...“

„Sa, auväärt Leola vanem, mõtled vist maailmasõda? Kuid see on juba lõppenud. Sõda, millest mina räägin ja kust tulen, on E e s t i v a b a d u s s õ d a.“

„Eesti vabadussõda? Räägid sa tõtt?“

„Räägin tõtt, maa peal on käimas Eesti vabadussõda!“

„Eesti vabadussõda on alanud!“

Juba esimesel Eesti vabadussõja nimetamisel tekkis eriline liikumine laagritulede ümber. Kõik olid vaikselt jälginud oma vanema ja uue tulija kahekõnet. Nende sõnade kuuldamisel kõikidest käis läbi nagu elustav tuulepuhang. Vaikisid kauged sõjalaulud. Tulede ääres istujad tõusid silmapilguga püsti, teritasid kuulmist, kuid Lembitu viimase rõõmuhüüde kuuldamisel nad enam ei suutnud jääda paigale. Allilma tuhandete tulede punases kumas tekkis nüüd enneolematu liikumine. Nagu öises tulikahjus tuul viib pidamatul hool kaasa miljoneid tulisädemeid, nagu sügisene torm viib kaasa metsadelt arvatud hulga koltunud lehti, lennutades neid ohjamatul väel ühes suunas, nii ka kuulud sõnadest tekkinud hulgaline liikumine kandis kõiki enesega kaasa sinna, kus seisid Lembitu ja alanud vabadussõjast saabunud Endel Kadaja.

Näis nagu poleks tulijail otsa ega arvu. Nagu lainetavalt merelt saabuvad randa ikka uued ja uued lained, nagu igaühe lähenemisel neist silmapiirile tekivad jällegi uued ja uued, nagu neid raske virvendusega on täis kogu merepind, nii ka allilma legendikul liikusid kummalisest uudisest äratatud hulgad kuulama aastasadu oodatud uudiseid.

Kas suutis neid kõiki silmitseda allilmaga harjumatu sõdur Kadaja silm. Inimesed tunnevad ja mõistavad ainult oma aega, juba eelmise põlve aega nad tunnevad vaid eneses loodud ettekujutuse kaudu, mis aga alati on teissugune kui oli see aeg. Nagu kõik maailmas on kaduv, nii möödunud aegadestki jäävad alles vaid elutumad riismed — mälestused, mis liiakski nõrgad selleks, et inimene teisest ajast võiks nende kaudu astuda endistesse aegadesse. Juba sajaaastane ajavahe on selleks küllalt suur, et meie tema taha ei näe. Nii Kadaja ei võinud tunda ega teada neid, mis aegadest nad kõik olid, kunas see või see saabuv salk tegutsenud ajaloos, missuguses teatud või tundmata lahingus või kelle vastu nad täristanud

relve. Kuid neid oli määratu hulk, arvutumaid parvi. Eestlaste ajalugu on ju pimedamaid. Vaid üksikute nappide ajalooandmete kaudu teatakse üksikuid muistseist sõdadest. Nende ajalooandmete järel Kadaja arvas tundvat ära ka vaid mõnigi rühmi, või temale kui uuele allilma elanikule avandusid nüüd iseenesest suuremad nägemis- või tundmisvõimed. Iga saabuv salk nagu kandis selgesti tunduvalt neid jooni, missuguse ajaloosündmuse kandjaiks nad olid olnud. Nii Kadaja võis tunda saabuvates kui jüriöö mässajaid nii kõiki muidki salku, kes tegutsenud raudrüütlite sissetungimise vastu, tundis ära ka neidki salku, kes ajajärkudel enne seda õnnetult sõda kandisid eestlaste sõjakultust muilegi maale. Olid seal kõik need, kes sõdinud rootslaste, venelaste, lätlaste ja leedulaste vastu nende mail, samuti kõik needki vahvad rannasuguharud, kelle merilaevu kartsid kõik rahvad, kes vedasid kaupu Läänemerel. Siis oli veel lugematuid salku mehi, kes langenud neis heitluses, mis eestlastel tuli pidada oma pikal rännul kaugeilt maadelt Läänemere randa. Tihtigi siis tuli sõdida teel ees asuvate suguharudega, sest oma uue asupaiga võitmiseks tuli pidada veriseid lahinguid. Kuid siia, allilma, olid nad kogunenud kõik, kõik need, kes saanud kangelassurma, sõdides oma rahva eest.

„Ütle mulle, vanem Lembitu, kes on need kõik, miks koguvad nad endid siia? Mis on erutanud korruga neid, et nad jätaavad oma rahupaigad tulede ümber ja kogunevad siia?“

„Noor sõdur, ma ei tea, kas maa peal räägitakse praegu veel sellest, mida omal ajal teadis ja uskus iga eestlane. Oled sa kuulnud seda, et kõik, kes langevad eestlaste vabaduse eest, saavad surres allilma kangelaste ringidesse, kus nende aeg kulub, kuuldes võluvaid sõjalugusid nende sõdade tegelaste eneste suust. Ja nii kogu see aeg pärast surma on nagu suur pidupäev, sajad aastad kaovad siin vahvate kangelaste ringis sama ruttu nagu seal maapeal nädal või kuu. Seda soovisid eestlased oma kangelastele ja seda nad on saanudki. Kui vanemad on uskunud seda ja seda uskudes toonud ilmale poja, siis on selle allilma olemisvõimalus pojale sündinud kaasa ning seda keegi ei saa teha olematuks. Kuid siin meie ei saa elada vaid sellele ilmale. Kui inimene sünnib, siis ta kannab eneses ometi paljugi alateadlikke mälestusi sellest endisest ilmast, millest ta tulnud. Need mäles-

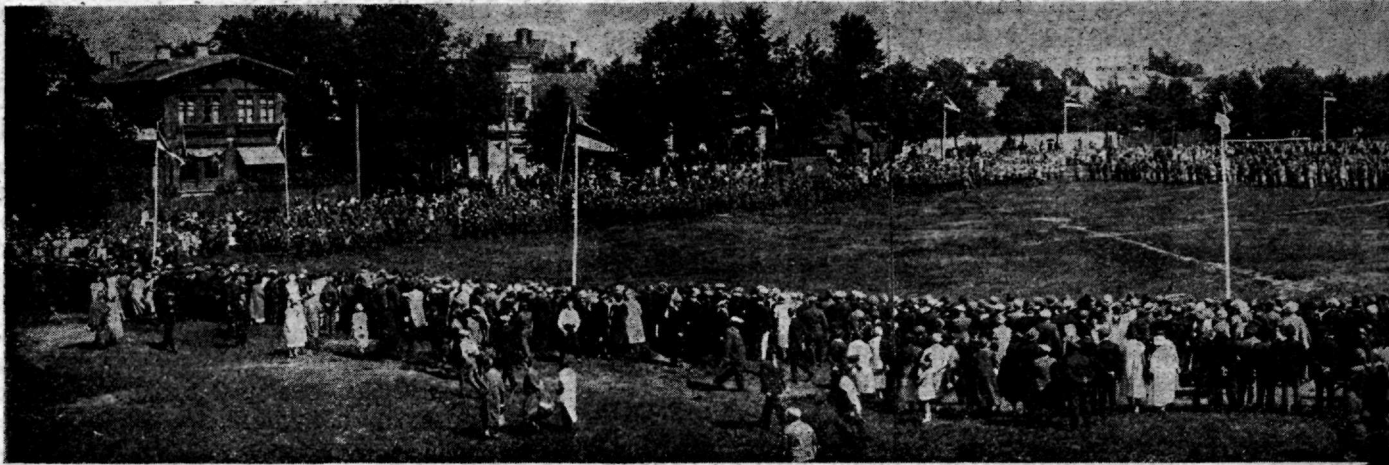
tused, nii seletamatud kui nad alati ei olegi, ometi tihtigi mõjutavad inimese maapealse tegevuse. Maapeal vaim on seotud kehaga, kuid keha on mullast, mis kord veelgi peab saama mullaks. Ja teadmine maapealse elu jäädvusetusest tekitab selle suure surmaluule, tekitab selle maapealse ilutsemise ja elumaitsemisõhinagi; millega inimesed saadavad mööda oma eluaja. Kuid selle algpõhjuseks pole miski muu kui mulla igatsus saada uuesti mullaks. Kangelase surm — see on sündimine allilma. Kuid siin jääme selleks, kelleks oleme endid kasvatanud maailmas. On olemas kindlad üleastumatud piirid sellel ilmal. Iga inimene satub pärast surma sellesse olulima, missugust sihti on kannud tema maapealne elu. Maapealne elu on kobamine pimeduses, kuna siin valitseb selgus. Seepärast võime siin elada ainult nendes lugudes, mis on tõepoolest sündinud. Midagi täitsa uut ei sünni siin iseisvalt, kuid siinolijate hulk on kannud siia kokku määratul arvul tõsisündmusi, mida kõik võivad elada kaasa. Harva on tulnud meile uusi juuretulijaid, kuid nüüd, Eesti vabadussõja alates, arvan ma, et siia, võib olla, järgnevad sinule veel paljud. Olgugi, et elame minevikus, meie igatsused siiki on pöördud tulevikku. See tuleb sellest, et kõik me oleme annud oma elu oma rahva heakäigu eest. See soov on olnud meie viimane mure, meie viimane mõttelõng maapealses elus, ja see on seepärast siingi kõige tugevam. Oma rahva käekäigu arenemine, see huvitab mind ja kõiki siinolijaid kõige rohkem. Oled ehk kuulnud, kuidas meie omal ajal raskes sõjas pidime andma käest eestlaste vabaduse. Mis ime siis, et aastasadade jooksul oleme murdnud pead selle kallal, kaua veel peab kestma eestlaste vabadusetus. Sama mure koormas kõiki siinolijaidki. Halvad teated, mis ulatusid meieni Eestist, ei toonud millalgi kuigi palju lohutavat. Enam kurba kuulsime. Mis ime siis, kui nüüd äkki on saabunud aastasadu oodatud rõõmusõnum, et nüüd kogunevad siia kõik kuulama, kuidas on lood maa peal, mis on sündinud, kuidas sõditakse ja kes sõdivad. Need küsimused huvitavad siiakogunud hulki, nad kõik ootavadki sinu seletust.“

Nüüd oli siis Kadajal kõik selge. Kui pööraselt palju need silmapilgud tõid talle. Selle sootuks tundmatu maailmaga tutvumine lühikeste silmapilkude jooksul oli nii ebaharilikult raske temale, et miski nagu ähvardas katkeda temas, kuid sellest

teda aitas üle mingi uus kujunemine temas, mis tundus nagu tema hinge tungimine ja laienemine kõikidesse aegadesse. Üht vaid suutis ta pidada meeles, see oli see, mida temalt sellel silmapilgul oodati.

Kui ta tõstis silmad üles, siis ootamatu suured tervitushüüete raksatsused täitsid allilma lagendikke. Kõikide aastasadade eest tarvitusel olnud, kuid nüüd juba ununenud eestlaste sõja- ja tervitushüüded kostsid lähedalt ja kaugelt. Kõikvõimalikkudel viisidel avaldati oma rõõmu, kuid ka kõikide sõdalaste säravad pilgud olid sihitud selle poole, kes toonud ammuigatsetud sõnumeid.

Nii siis, temale oli langenud osaks see suur õnn — tuua allilma esimest sõnumit alanud vabadussõjast. See oli küllalt suur tundmus selleks, et viia vaimustunud sõdurit veel suuremasse ekstaasi. Tedagi silmapilguga haaras hulkade meeoleolu. Oi, millised määratud jõud on siin koos, milline üksmeel nende ridades! Kui noormehel kunagi on suuri unistusi, mida ta arglikult ihaldab tulevailt ajult, mis särava vikerkaarena on looklenud ta noorte unenägude taevas või mis mõnikord sõprade ringis ülevas meeolus ei tea kuidas või millest on tekkinud haaraval säralt ta mõtetemaale, sütitades verd, kaunistades kõnet, tahtes nagu tormijõul kiskuda teda ümbruse kitsusest ning viia teda koos oma sõpradega ja nii lähedalt paistvate kuldunistustega muinasjutuliste võimaluste maale, kui kunagi kätes on tundunud tahte ja igatsuste leegitsevat nõia võimu, kui kunagi meeled ja mõistus on koondunud vägevaks imeteoks, kui kunagi silm on joovastunult otsinud kõikjalt oma ilusa õitsengu naeratavat vastupeegeldust, kui Endel Kadajas kunagi on värisenud midagi seesugust, siis oli see igatahes vägagi kahvatu selle kõrval, mida tundis ta nüüd. Ümberringi ääretu laine-tav peademeril, mis lainetas ja hõiskas, kelles igas oli tuhat palavamat rõõmu tõusnud määratuks leegituseks, neid kõiki oli sütitanud tema ilmumine ning see omakorda sütitas Kadajat. Ning tundis ta enese kui oleks ta kätel tõstetud kõrgele tribüünile, millelt ta juhatab enneolematult suurt sajamiljonipealist koori, mille hääled kostavad nii võimsalt, et kisuvad endaga kaasa kogu ilmaruumi; see laul kisub kaasa kõik tähed taevast, surudes neile igaveseks ajaks oma ja uue sära, äratav surnuist kõik olnud ja olematud, kutsub tagasi oma rännuteedelt kõik kadunud ja haihtunud pilved, pannes neid

Pärnu ja Pärnumaa malevate I. aastapäev

laulma kaasa; see laul kisuks maha päikesegi taevast, kaotaks kõik vahed, tühistaks kõik asjata igatsetud kaugused ja kõrgused, et kaoksid edaspidiseks kõik vaevad ja valud, rõhuvused ja raskused, selles suures laulus sünniks nagu kogu maailmade ümberloomine, mis sulataks kõige võitleva ja heitleva kustumatuks ja igavestikestvaks õnnehümniks.

Kuid kokkukogunute hulkadest kostavad hääled kutsusid teda tema ülesande juure.

„Räägi, mis on sündinud eestlaste maal, kuidas käib meie poegade käsi? On tõesti siis käimas vabadussõda? Kuidas on sõjaõnn?“

„Kas on eestlasi palju ja kas nüüdsed eestlased oskavad sõdida?“

„Kas on eestlastel tublisid juhte?“

„Kas on kindlasihiline vabadussõda või peetakse võimalikuks ka häbiväärt allaandmist?“

Niisuguseid küsimisi kuuldus siit ja sealt.

Siis vastas Kadaja:

„Minu kauged esivanemad! Jumalate juhtimisel sattusin siia teie keskele. Ja vist selleks, et tuua teile uudiseid eestlaste elust ja nende muredest. Tervitus teile nüüdsete Eesti sõdurite poolt. Ma räägin, nüüd jällegi aastasadade järele on Eestil oma sõdurid nagu teiegi olite seda vanasti. Ja ma ütlen teile kohe rahustuseks — ei ole see kerge ettevõte, see praegu käimasolev eestlaste sõda oma vabaduse pärast, vaid see on tõsine heitlus, tõsisem ja vastutusrikkam kui ükski teine eestlaste sõda enne seda, sest nüüd tõsisemalt kui kunagi enne on kaalul rahva olemine,

allesjäämine või kadu. Võitlus käib elu ja surma peale...“

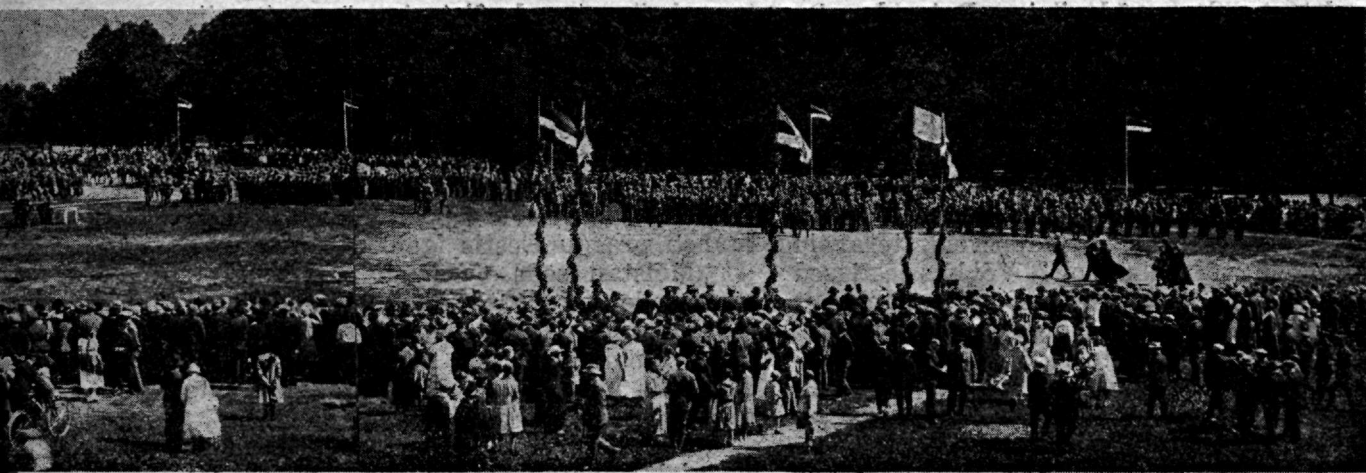
„Kuidas tuli see julgus sõdida suure Venemaa vastu?“

„Ma ütlen teile, et nüüdne Venemaa, nii suur kui ta ka on, on mäda. See suur ja salakaval lohe, kes neelanud ja hävitanud kümned meie hõimud, see suur täitmatu rahvas sööb nüüd iseennast. See on nüüd kui mädanenud ajudega metsloom kes mõistmatus hullustuses hävitab iseennast ja kõike, mis juhtub vastu. Venemaa on nõrk, väsinud äsjalõppenud ilma sõjast, kuid ta isu käib veel ikkagi eestlaste maa järele. Kuid nüüd on silmapilk kõige lootusrikkam eestlastele, selle möödalaskmisel sellist silmapilku ei tule vist enam. Seda on mõistetud ja relvad on võetud pihku. Kuid siinamaani pole olnud õnne. Olime sunnitud taganema kogu aja. Vaenlase kätte jäi juba kolm linna — Narva, Petseri ja Võru. Taganemine kestab veelgi, meeolu on raske. Kuid see kõik veel ei või hävitada kõiki lootusi. Need, kes juhtisid julget algatust, teevad tööd ning ei ole võimatu asjakäigu õnnelik pööre eestlaste kasuks.“

„Kas on eestlastel tublisid juhte, kas osatakse sõdida?“

On. Eestlastel on juhte ja osatakse ka sõdida. Seda oskust eestlased on omandanud suurest ilmasõjast. Seda oskust õpetasid meile venelased, kes eestlasi saatsid sõdima oma sihtide eest. Kuid nüüd eestlased tarvitavad neid oskusi nende eneste vastu. Ning need, kes sõdivad, sõdivad koondunud tahtega, kuna venelasi nagu alati ikka saadab lahingusse ähvardus ja hirm. Seal on suur vahe ja seegi võib tuua pööret.“

1. VIII. 1926. a. Üldvaade paraadiplatsile.

Foto „Uudis“.

Nii kestis edasi küsimine ja kostmine, kuni Kadaja oli maalinud kõigile tõe truud pildi tookordsest Eestist ja ta allilmalastele tundmatust lähemast minevikust. Niivõrd kui jõuti süveneda asjaolude tõelistesse peensustesse, niivõrd langes ka tekkinud rõõm ja vaimustus. Saadi aru, et see seal pole kerge ettevõtte, saadi aimu sellega kaasaskäivaist raskusist ja ka sellest, et rõõmustada veel vara, et rohkem kui rõõmustada tuleb karta asja ebaõnnestumise pärast.

Ning selle suure mure rahva kaaluoleva saatuse pärast viisid kaasa kõik kui lahkusid koost oma asupaikadesse. Sellest tuimast, alatasa kivina südamel lasuvast murest murdsid läbi uudishimu erutusvirved, mis keesid üles südame sügavast põhjast.

Tuleks uusi sõnumitoojaid...

IV.

Nii algasid Endel Kadaja pikad allilma ajad.

Ta oli väga rahul oma uue asupaikaga. Vististi mõjus selleks kaasa ka see, et tema ilmumine sünnitas nii suure eluvuse. Ta oli nagu saanud kõikide lemmikuks. Paljugi nagu isalikku headmeelt võis ta lugeda kõikide silmist. Tundis, kuidas kuulati ta lahinguelamusi lugupidamisega. Kõigest sellest jatkus, et ta võis tunda enese siin nagu soojas sõprusringis.

Kui palju tal oli veel ees näha ja kuulda siin huvitavat, kui palju ta võis siin saada tada vanust ajast. Seda võis olla igatahes nii palju, et aastasadu ei võiks pääseda igavus külastama teda. Kuid enne

veel, kui ta sai võtta ette pikemat tutvumiskäiku allilmas, ta kohtas uuesti Leola vanemat Lembitut.

Kui Kadaja koolipõlves, lugedes lugusid Lembitust, lõi temast omale mingisuguse ettekujutuse, mis tahtis ulatuda kas või näojoonte peensusteni, siis ta igatahes ei võinud loota, et korra näeb teda veel palest palesse. Nüüd aga ta silmitses suurt pealikut seda tähelepanelikumalt.

Ta oli pikk mees. Võis vist ulatuda oma vägede sõdurite hulgast samuti peavõrra kõrgemale, nagu üksik laanekuusk eraldub silmapiiri metsasakist võimsalt kõrgemale. Ta oli umbes neljakümneaastane ning kogu ta olemus väljendas jõudu. Midagi ehtsalt sõjamehelikku oli veel temas, millist Kadaja maapeal näinud harva. Nii võis ta olla uhkuseks oma ajale, see sirge, võimsate kätega, terava silmavaatega mees, kelle näojoontest võis lugeda juhile omast mõtetesügavust, silmade läbitungivast vaatest kindlat käskijat ning kütkestava eeskujuna mõjuvat julgust. Vaheti ta silmad omasid sooja läike, mis võisid teha teda usaldatavaks kõigile. Nii ka nüüd, kus see suur pealik näis olevat heas tujus.

Silmitsedes eestlaste kauge ajaloo suurimat sõjameest, Kadaja pani tähele tugevaid haavajälgi ta kaelas. See võis olla raske haav omal ajal, seda võis järeldada neist haavajälgedest.

„Räägi, auväärt vanem, millal said sa need haavad kaela? See võis olla suur taplus?“

„Sellest taplusest vististi räägin sulle peagi, enne aga räägime muud juttu. Niipalju olgu öeldud kohe, et õnnetus Paala lahingus, kus mina langesin, saksla-

sed teotasid mu sõdurilaipa. Raiusid maha mu pea ning viisid selle Riiga võidumärgina. Sellest need haavajäljed. Kuid räägi nüüd mulle oma relvadest. Need on mulle sootuks võõrad. Mis on see pikk puupäraga raudtoru? Kuidas niisuguse riistapuuga üldse saab sõdida? Kas maa-pealt on kadunud tublide seppade sugu, kes tagusid vahedaid tappereid, teravaid ahingeid või ambunooli? Või kas eestlased pole ikkagi veel jõudnud nii kaugele, et suudaksid muretseda omale raudrüüd, nagu oli saksa rüütliel? Meie õnnetus seis- sis selles, et meil neid ei olnud. Või kui- das varjab see õhuke riie, mis sinul on seljas, sind vaenlase relvade eest?"

„See riistapuu siin on püss. Ning see teeb tarbetuks kõik taprid ja nooled. Usu mind, kõik sinu sõjaväed ja isegi raud- rüütli hulgad ei suudaks midagi ainsagi nüüdisaja sõjamasina vastu, mida nime- tatakse kuulipildujaks. See püss siin on kuulipilduja lähedane sugulane. Sellega

tema kriipsutused põletasime ära. On siis nüüdsed eestlased omandanud need sakste neetud vigurid.“

„Ja, oleme omandanud. Kuid need po- legi nii ‚neetud vigurid‘, need kirja- tähed. Ainult, tänu nendele, on eestlas- test saanud jällegi rahvas, nii et sihimegi juba oma iseseisvuse poole. Seda kunsti tunneb praegu Eestis igauks.“

„Mõistan seda. Omalgi ajal tundsin väga selle vajadust. Ka meil olid omad märgid, millega andsime edasi oma mõt- teid. Puudulik oli see, mõtlesin tihti, kui- das seda täiendada. Kuid räägi mulle püssist, see jutt jäi pooleli.“

„Püss on veel väike ime. Vaata, nüüd- sel ajal lennatakse juba õhus, sõidetakse vee all ja sügaval maa all. Purustatakse mägesid ainsa silmapilguga ja niidetakse maha vaenlasi surmava õhuga.“

„Lennatakse õhus? Ja maha ei kuku- tagi?“

„Väga harva.“

Näidake oma tuttavatele „Kaitse Kodu!“ ja soovitage temale saata „Kaitse Kodu!“ talitusele Tallinnas 600 mk. või 300 mk. ja meie saadame temale „Kaitse Kodu!“ käesoleva aasta algusest või 1. juulist kuni aasta lõpuni.

võib tappa vaenlase kas või kui kauge maa pealt kui ainult ta ilmub silmanähtavale.“

„On niisugune lugu võimalik? Kui- das siis see sünnib?“

Nähes Lembitu imestunud nägu Ka- daja ei saanud hoiduda naeratamast.

„Aga üht pean kohe ütleva, et olite omal ajal tublid mehed küll kõik, võib olla tublimadki kui seda on nüüdisaja omad, selle eest maa peal kestab igavene lugu- pidamine teist ja suur austus teie vastu ei kustu. Kuid siinjuures pean kohe tä- hendama, et olete haledal kombel jäänud ajast maha. Ajalehti peaks teile saade- tama maapealt siia...“

„Ajalehti? Mis asjad on need?“

„Need on suured õhukesed neljanurge- lised ja kerged, ütleva kas või riidetükid, millede peale laotakse kustumata kõned, sõnad, mis ialgi ei saa ununeda. Ning igasuguste suurte raudmasinatega vee- takse need hirmsal kiirusel üle kogu maa laiale, nii et igauks saab igapäev uudiseid kogu maailmast.“

„Pea, pea. On see siis seesama, mida leidsin ühe munga juurest ühel meie ret- kil Riia vastu. Pikk valge riba pisikeste mustade joonekestega. Selle munga not- tisime meie maha nii nagu meie üldse neid igal võimalusel püüdsime nottida, kuid

„Ja allvee sõidul vesi ei tungi suhu?“

„Vesi ei pääse laeva.“

„Ja jäädavalt põhja ei vaju?“

„Õhk tõstab välja?“

„On õhk muutunud elavaks?“

„Õhk pole sugugi muutunud.“

„On siis laev kõiega kinnitatud õhu külge?“

„Mitte sugugi.“

„Ma näen, sa räägid imeasju, millest ma ei suuda nii ruttu saada aru. Räägi- me sellest, kuidas surmab püss kauge maa takka? On neid palju eestlastel? Nen- dest asjadest vestleme teinekord.“

„Palju pole, puudus on suur, kuid siiski iga sõdija jaoks on üks kindlasti. Oli kuulda, et peagi saadakse neid piira- matul arvul.“

„On siis igal sõduril selline riistapuu?“

„Ja on, kuid igal vaenlasel on ka.“

„Vaenlastel kah? Siis surevad ju kõik, keda nähakse?“

„Peaaegu nii. Seepärast ennast peide- taksegi kas kaevikuisse või muude katete varju, et vaenlased ei näeks meid tabada.“

„Siis sõditakse ilma et vaenlast nä- haksegi.“

„Harva nähakse, sedagi kaugelt.“

„Kas ei juhtugi enam seda, et mees mehe vastu lähevad vastamisi kokku?“

„Ei juhtu.“

„Vilets on siis teie sõda, seda pean ütlemata. Kujutan ette, kuidas hiilite ja roomate porisel väljal, et tabada vaenlast salaja. Meie ajal see ei olnud mehe tegu. Peidate endid maa alla kui on võitlus käimas. Kas meie ajal seda oli! Kuid kuidas see raudtoru, või püss nagu sa seda nimetad, kuidas see lühike asi nii tapab kauge maa takka?“

„Lihtsalt. Sihitakse ots vaenlase pihata, tõmmatakse päästikust, siis kõlab kargatus ja samal silmapilgul on tinauba vaenlase naha all.“

„Siis igal mehel on oma piksevärk?“

„Igal mehel on oma piksevärk. Peale selle on veel piksemasinad — kuulipildujad — mis saadavad välja piksenooli nii kiirelt, et aina ragiseb. Kuid need mõlemad — püss ja kuulipilduja — on poisikesed oma vanaisa kõrval, mida kutsutakse kahuriks. Vaata, kahur on alles asi. Kui püss pillub ube või herneid, siis

dab kümme korda kiiremini kui inimene suudab astuda. Ja veab ratastel taga ilmatu palju majakesi — need on vagunid. Meie mehed kindlustasid neid osalt terasplaatidega, osalt liivakottidega, et vaenlase kuulid ei tungiks läbi. Selle pealt võib lasta kuulipildujatega ja kahuritega. Võib sõita vaenlase selja takka ja teha hirmu. Sedasinast venelased kardavad kui hullu.“

„No see on vähemalt siis tubli. Arvan seda, olgugi et ma seda hästi ei suuda ette kujutada. Kuid näita mulle oma püssi. Tahan katsuda seda imeriista.“

Kaua silmitses ta seda oma käte vahel. Vajus raskesse mõttesse. Silmi üles tõstes sõnas siis:

„Oleks mul üksainus niisugune olnud Paala lahingus...“

„Ehk jutustad mulle midagi Paala lahingust?“

Lembitu jäi uuesti mõttesse. Jäi käsi-põsakil istudes tulle vahtima, mis valgus-

---

Sõna ja mõte äratavad ja juhivad tegevust, seepärast peavad kaitseliidu mõtted tungima iga eestlase kõrva. Seepärast kaitseliidu häälekandja „Kaitse Kodu!“ leidku teed igasse perekonda, igasse talutarre.

---

kahur läkitab suuri kaalikaid ja kapsapäid, mis pärale jõudes muudavad kõik supiks, mis on ümber. Lõhuvad kive ja rauda ning paiskavad mulla kõrgele üles. Mõne silmapilguga lendab see ära nii pika maavahe nagu Leola ja Viljandi vahe.“

„On eestlastel ka neid?“

„On.“

„Ja vaenlastel ka?“

„On.“

„Jällegi... Kuid mis on siis eestlastel seda, mida vaenlastel ei ole?“

Kadaja mõtles silmapilgu.

„Meil on uus soomusrong. Tõesti omapärane. Kümme korda viletsam vaenlase omast, kuid kuidagiviisi kümme korda tublim.“

„Mis tähendab soomusrong?“

„On olemas raudtee. See on umbes niisugune nagu vanaaegsed sirged laia vankri jäljed, ainult selle vahega, et roopad pole kulunud maa sisse vaid maa peale ning need on rauast. Neid kindlaid roopaid mööda veereb nii suur raudmasin, mis puhub, ähib ja huikab. Seesinane sõi-

tas ta tõmmu nagu. Need polnud allilmas sagedasest enesegaolemisest tekkinud kortsud ta otsaesisel. Allilmas ei muutu kellegi nägu, seal see vaid hoidub alles. Vististi maapeelses elus tal tuli tihti olla mures raske vastutuskoorma pärast, mis lasus juhi õlgadel. Ning nüüdki kordus sama silmapilk, milliseid tema maapeelses elus oli tihti, kui ta ebaõnnestumiste järele kavatses uusi ettevõtteid, mis pidid parandama endisi vigu. Nüüdki vististi ta nägi omas mõtteilmas ilmatu pikki sõjavoore, läikivaid kilpe, julgeid sõdurirühmi, kes hoogsalt rühkisid võõrale maa-le hävitama hädaohlikuks saanud vaenlast. Vististi kuulis ta kõikjalt sõjakaid sarvehääli, nägi kõveratel teedel lainetavaid piigimehi. Ning siis laia legendikku, mille teisel serval vaenlased valmistavad pealetungi.

„Hea küll, sa pead seda kuulma, pead saama teada, kuidas käis see veriseim heitlus.“

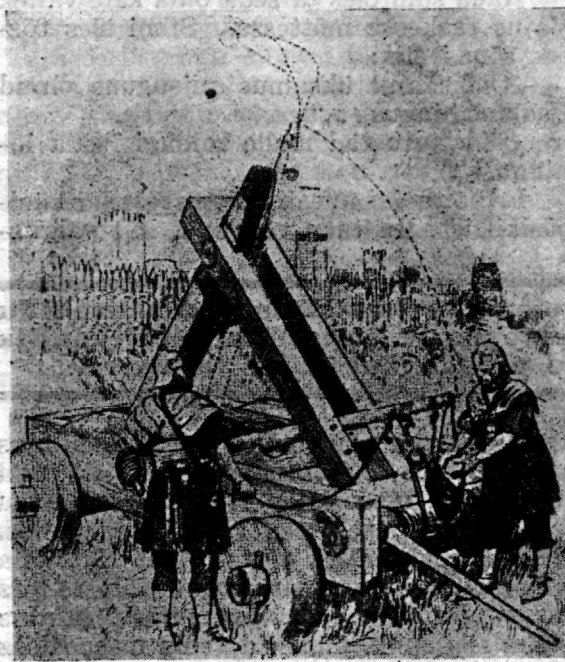
(Järgneb.)

Kuidas sõditi vanasti.

Välisõda.

Aineil A. Nahkur.

Sõdivate rahvaste saatus on otsustatud igasuguseil ajajärgel ja igasuguseis ulatusis harilikult ikka avaral lahinguväljal. Kindluse langeamine või laevastiku hävitamine on olnud enamasti vaid lahingu episoodiks, harva — otsustavaks momendiks. Sellepärast keerlevadki igasugused lood ja muinasjutud rahvaste sõjakuulsusest kangelaste luudega ülekülvatud veriste nurmede üm-

1. Keskmise suurusega „onagr“ kuni pundaraskuseid kive pildumas.

ber. Sel põhjusel olidki sõjageeniuste mõtted kuni viimase ajani harilikult ikka tugeva maaväe soetamisele koondatud.

Algajal saadi läbi ilma sõjaväeta: rahvas läks müürina rahva, suguharu — suguharu, sugukond — sugukonna vastu. Koju jäid vaid naised ja lapsed, meestest aga — vanamehed ja need, kes polnud kohased relvi kandma.

Sellast sõjapidamisviisi kohtame veel praegugi mõningate Aafrika elanikkude juures ning Aasia saartepiirkonnas ja Polüneesias. Nii sõdisid varajasel inimkonna koidikul kõik.

Egüptuses kadus sõjapidamisviis „rahvas rahva vastu“ juba 4000 a. e. Kr. Vanemad Egüptuse sõjaväed koosnesid palgalistest. Egüptuse kujutavais seinakirjus ja skulptuuris näeme vibumehi-hetalasi vöö külge kinnitatud noolekimpudega ja kotikestega, mis pildumiseks määratud

kiividega täidetud, beduiine lühikeste piikidega, kirvestega ja bumerangidega, või pikkade piikidega ja lühikeste nugadega; kõik seal kujutatud tüübid on haruldaset elavad ja peaaegu loomutruud. Ainult harva, ja sedagi peaaesjalikult vaaraode hammasteni varustatud isiklises kaitseväs, kohtame tõsiseid egüptlasi. Kuid ka siin oli sagedasti assüürlasi.

Ratsavägi Egüptuses nähtavasti puudus. Selle aset täitsid sõjavankrid, millel võitlesid, muuseas, ainult vaaraod ja väepealikud, saadetud hetalaste jalgväest. On andmeid, et egüptlased kasutasid võitluseis ka kiskjaid loomi, keda nad vaenlaste peale ässitasid.

Üldse teame tolleaaja välissõja strateegiast väga vähe. Näib tõenäolisena, et see oli samasugune kui rahvastel Süürias ja egüptlaste lähemal naabritel — Palestiina juutidel, — muidugi selle vahega, et Palestiinas sõdisid üksteisega ajutised, rahvuslikud väed, egüptlaste eest ka võitlesid alalised, palgalised.

Alalised sõjaväed erinesid tunduvalt ajutistest, sõjaajaks kokku kogutud vägedest, nii relvastuse kui ka võitlusvõime poolest. Loodepoolses Aasia osas olid ajutised sõjaväed arvatavasti ainult lühikeste mõökadega — tessaakidega varustatud; seepärast nimetatigi sõdureid „mõõga-keerutajateks“. Rahvas kandis mõõku isegi rahuajal.

Kui olude muutudes kogu sõjavägi enam-vähem ühtlase relvastuse sai, kriipsutasid ajaloolased seda tugevasti alla:

„Ja Osis muretsete kogu sõjaväele kilbid ja piigid, kiivrid ja sõjariided, vibud ning pildumiskivid.“ (Paralipomenoni II raamat.)

Iliases leiame veidi teistsuguse organisatsiooniga ja sõjakultuuriga rahvaid kui läänes. Relvastus on metallist; võistlevad vask ja pronks; raud on kallid ja tarvitatakse peaaesjalikult sõjariiete ja kiivrite ilustamiseks; tugevasti läikima hõõrutult särab see valkjassinise läikega vase tumepunasel või kullakarva tagapõhjal. Katmatuid sõdureid pole: kõik on sõjariietega varustatud. Riietumine enne lahingut vajab õige palju aega. Sõjavankrid, piigid, harvemini mõõgad, nooled ja lingud — kõik need kirendavad Homerusel heksameetrites, sünnitades lahingutegevuse pimestava pildi.

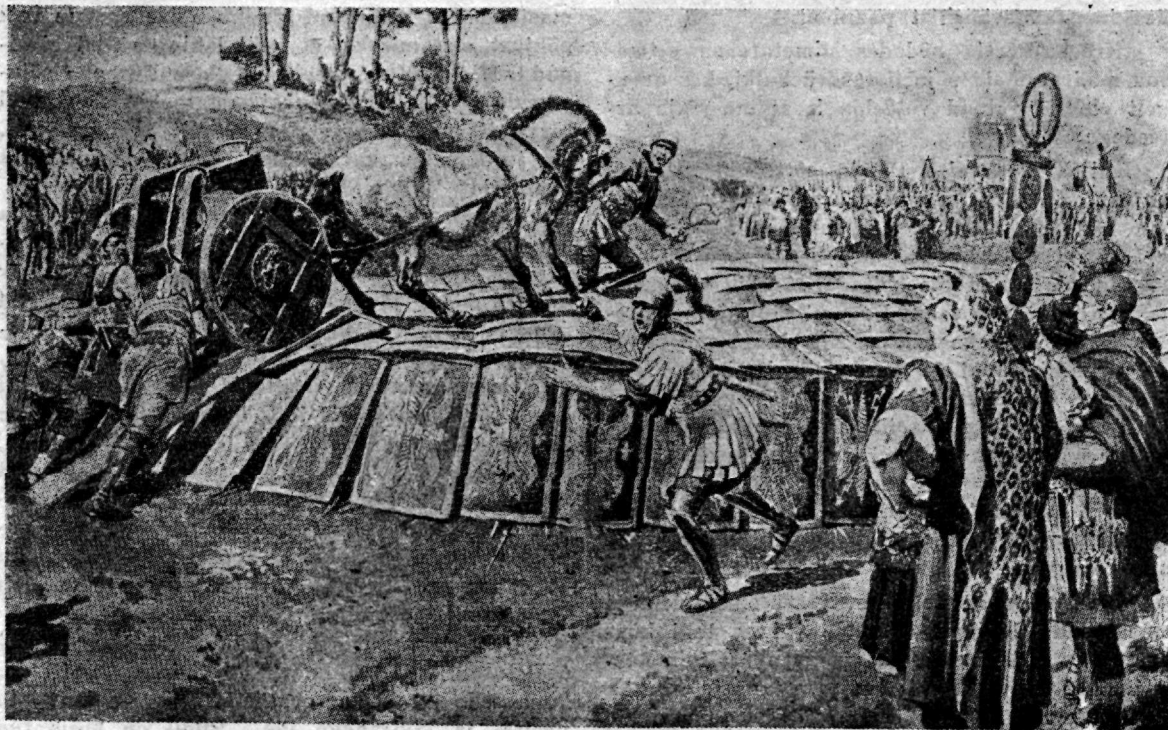
Seda aegjärku iseloomustab kaksikvõitluste rohkus. Ka Lääne-Süüria ajaloos leiame pilte kaksikvõitlustest — nagu näit. jutustus piiblis Taavetist ja Koljatist, kuid seal on see ainuke. Ilias aga on täidetud kirjeldusiga kaksikvõitlustest,

kus sõdivad pooled esinevad rohkem kohtumõistjainana kui pealtvaatajainana, jälgides närvilise pinevusega võitlejate liigutusi. Sagedasti peetakse mõlemate vägede võitlusrinnete ees mitu niisugust võitlust ja alles pärast nende lõppu algab tõsine heitlus.

Vaatamata nimetuse peale „Trooja piiramine“, ei kannud sõda ometi piiramistegevuse iseloomu. Tõsi on, et hellenid oma kaldale tõmmatud laevade ümber väravatega varustatud kõrge valli ehitasid, kuid võitlused väravate ja valli taga kannavad ikkagi välisõja iseloomu. Oluli-

kelle valitsejatele nüüd selgeks sai ühenduse tähtsus ühiste huvide eest võitlemisel.

Perlaste pealetung sundis kreeklastele kaela üldise sõjateenistuse kohustuse: kõik terved ja vabad kodanikud, 18 kuni 60 a. vanaduseni, olid kohustatud teenima. Orje sõjaväkke ei lastud. Eesõigustatud elanikkude-klassid moodustasid tugevasti relvastatud väeosad ja osalt ka ratsaväe. Keskmise seisuse kodanikud olid kerge relvastusega (nagu vibumehed, harva ka lingumehed j. t.). Alles palju hiljem, kui kestvad sõjad olid hävitanud hulga sõjapidamise vahendeid ja

2. Vana-Rooma „kilpkonn“ manöövritel. — Eemal, tagaplaanil vaenlaselt äravõetud relvad.

sest vaatepunktist annab Ilias meile selge pildi sõjast väikeste riikide vahel, missugusteks oli tol ajal Kreeka killustatud. Väljakaevamised Trooja varemeis aina kinnitavad eepose kirjeldatud olukordi ning loovad õige täpse ettekujutuse tolle aja sõdadest.

Kahe kindlustatud pealinna vahel laiutas end lahingutegevuseks määratud väli. Selle välja piiride ja kindlustatud kohtade taga olid rahvad rahulikult oma igapäevase tegevuse (töö) juures. Kallaletungid kindluseile olid harukordsed ja ennustasid sõja peatset lõppu. Hellenite Trooja sõjakäigus, mis haruldane oma kestvuse (10 aastat) ja ulatuse poolest, etendas ühe pealinna või kindluse osa kreeklaste laager, mis alles sõja viimasel aastal kindlustati.

Persia monarkia laienemisega Ägeuse mere poolsest küljest lähenes lõpp väikesele Kreekale,

inimesi, hakati laskma sõjaväkke ka mittevabu kodanikke. Esimese sammu tegi Sparta, nii et juba lahingus Palatea juures iga raskesti relvastatud spartalase kohta kuni seitse helotti tuli.

Palgalised sõjaväed tekkisid Kreekas võrdlemisi hilja. Samal ajal teenisid kreeklased ise ka võõrastes sõjavägedes, sagedasti õige suurel arvul. Pärast oma vabaduspäikesee loojaminemist olid kreeklased teenistuses oma hõimrahva — makedoonlaste juures, kus neist olid moodustatud erilised abiväed.

Vana-Kreeka õitseajal seisid tema sõjaväed kõrgemal kõigist tolleaaja sõjavägedest. Kreeklased said esimesena aru vastastikuse sideme ja distsipliini alalhoidmise tähtsusest väeosade vahel, ning löid „falangi“. Nii nimetati kolonni, mis koosnes 8 kuni 9 sõdurite-rivist, pärastpoole aga, Makedoonia võimujärgul, ulatas see juba

32-ni. Falangi moodustasid erandita just „goplitid“, s. t. raskejalgväelased, kes Põhja- ja Kesk-Kreekas relvastatud pikkade piikidega (7- kuni 10-, Makedoonia aegjärgul aga kuni 16-naelalistega), määratusuurte, sõjariiete külge needitud kilpidega, pistnugadega, põlvekaitsetega ning nagu varjavate kiivritega. Spartalastel ei olnud piike, nende aset täitsid keskmise suurusega mõõgad, mis vastasid rahva sõjakale iseloomule, kes ihaldasid võidelda rind rinna vastu.

Just falangi abil võitsidki kreeklased esimese lahingu perslastega (Marathoni juures). Falang sinistas suures, kuid korraldamatus Persia sõjaves imestamisvääriolist paanikat.

Kreeka-Persia sõdades nimetatakse esimesena määratumaid sõjariistus väehulki, kes arvuliselt oleksid võinud võidelda isegi meie aja armeedega.

Kui Xerxes teise Persia sõtta, üle Hellespontuse, läks, tegi ta enne Thraakiasse tungimist oma vägedele ülevaatuse. Kuuldus kõneleb, et ta lasknud kydraadina üles seada 100.000 inimest, nende ümber aia ehitada, sõdurid viimase aiast välja viia ja saadud ruumi jälle uute juuretulevate väeosadega täita. Nii olevat aed täitunud ja tühjenenud 17 korda järgimööda. Selle järele oli siis Xerxesel 1.700.000 sõdurit.

Tegelikult aga läks üle Hellespontuse Euroopasse rohkem Persia kuninga käsualuseid. Siia hulka ei kuulugi veel naised, orjad ega saagiotsijad. Aasialaste harjumuse järele liikus kogu ordu selleks, et peale kreeklaste hävitamist nende maale valguda.

Ajaloost on aga teada, et Xerxese sõjaplaan ei õnnestanud: lahingus Palatea juures tegi kuul falang jällegi oma töö, ja arvukast inimestekarjast ei läinud ükski Aasiasse tagasi.

Õeldust ei järgne veel, nagu oleksid miljonid Persia sõdurid ära hävitatud: hoopis ümberpöörduvalt: ordu tegutses edasi selleks, milleks ta siia tulnud, kuid teises suunas. Ta asus edasi Kreekamaal, kuid põhjapool Epiirust ja Thessaaliat.

Sellega, muuseas, seletatakse, mispärast Thraakias, Makedoonias, Rumeenias ja osalt ka Transilvaanias senigi ette tuleb tüübilisi Assüüria ja Babiloonia nägusid, valjude näojoonte, suurte silmade ja tihedate habemetega — need on kaunis puhtal kujul alal hoidunud üksikud Xerxese ordu järeltulijad.

Viimasest — Makedoonia — aegjärgust Kreeka ajaloos on kaunis täpseid andmeid vägede arvulise koosseisu kohta. Nii oli Makedoonia Alexandril, kes perslaste vastu läks, 30.000 jala- ja 4.500 ratsameest. Peale selle jättis ta Makedooniasse kreeklaste mässukatsete sumbutamiseks 12.000 jala- ja 1.500 ratsameest. Nii tõusis Makedoonia Alexandri sõjavägi 46.000—48.000 meheni. Kuid India-sõjakäigul läkitas ta teele

juba 160.000 meest, neist oli eurooplasi 40.000, aasialasi — 120.000.

Alexandri sõjakäikude sõjaline tähtsus oli äraarvamata suur. Kohe peale neid ilmusid ka Euroopa sõjavägedesse elevandid, kivi- ja noolte- pildumismasinad. Läänes aga olid viimased tuntud hulk aastasadu enne Kreeka ja Rooma aega. Paraliipomenoni teisest raamatust loeme Juuda kuningas Osisest:

„Ja ta ehitas Jerusalemmas targasti välja mõeldud masinad ning aetas nad tornidesse, kivi- ja noolte pildumiseks vaenlaste peale.“

Kuigi siit võiks arvata, et Osise pildumismasinad olid määratud kindluste jaoks, pole veel põhjust oletamiseks, et neid lahinguväljal ei olnud. Mis puutub Kreeka ja üldse Euroopa sõjavägedesse, siis on vastuvaidlemata kindel, et seal tarvitati masinad esialgu ainult lahinguväljal. On ju Kreeka „katapuldid“ (noolte- pildujad) ja „ballistid“ (kivipildujad) üldiselt tuntud.

Roomlaste juures oli tarvitusel enam üldisem nimetus — „tromenata“ (sõnast torquere — keerutama, sest masin pandi tegevusse võlli ümber keritud köite jõuga). „Tromenata'd“ jagunesid „onagri“ (rasked) ja „scorpiones“ (kerged) sõjamasinateks ehk „karroballistideks“.

Need nimetused vahetusid ja segunesid mitu korda, kuid asjad jäid ikka ühedeks ja samadeks: rasked relvad pildusid kive ja nooli — kaares, kallakuga 45° ja rohkem, kusjuures noolteks olid terved palkid, kuna kivide kaal ulatus 5½ puudani. Kerged relvad lasksid peaaegu horisontaalselt. Relva meeskonna koosseis kõikus 6 kuni 11 inimeseni, kuna „mürskide“ lennukaugus oli 1.000 kuni 2.500 jalga.

Onagrid purustasid haokubudest ja palkidest takistused, mis välikaevikute kaitseks ehitatud, kuna selle järele karroballistid külvasid kaitsjaid noolte- ja kivirahega üle. Pildil on kujutatud keskmise suurusega onagr, pildudes puudaraskuseid kive 1000 sammu eemalasuva plankaaia purustamiseks.

Makedoonia falangile seadis Room oma leegioni vastu. Olles varustatud võrdlemisj väikeste kilpidega ja keskmise suurusega mõõkadega, näis, et leegion ei suuda võistelda falangiga. Tegelikult aga kujunes teisiti. Rooma sõdurite isiklik vahvus, mis makedoonlaste esimesed piigilöögid vastu võttis, avas järeltulevaile lahingukaaslasile tee falangisse, mille inimesed käsitsilahingu jaoks jäid kaitseta.

Oma koosseisu poolest muutus leegion mitu korda. Alguses vastas ta sellele, mida meie praegu nimetame „korpuseks“: sinna kuulus nii kolmesuguse relvastusega raske-jalavägi (hastati, princeps, triarii), kergejalgsed lendsalgad (velites) kui ka väiksearvuline ratsavägi. Hiljem, keisrite ajal, olid kõik legionäärid ühtlaselt relvastatud. Kuid vaim ja taktika jäid endiseks: leegioni väikesed üksused, hortid (pataljonid) ja

manipulused (kompaniid), asetused lahinguväljal malelises järjekorras, teatavate vahedega, millised pealetungi puhul hädatarvilikud. Sest kui vaid väepealik märkas, et võitlejate närviline pingutus juba haripunktini oli tõusnud, astus manipulus tagasi ja seda vahetas järgmine puhanud väeosa.

Ratsavägi omas vähem vastupidavust: sالدdamatu, halvasti väljaõpetatud hobustel, võis ta iseseisvalt ainult jalgsi võidelda.

Selle eest aga moodustas ta koos jalgväega põgeneva vaenlase jälgimisel sellele otse veresauna. Nii näit. kaotas Cäsar lahingus Pharsalose juures Pompeijuse vastu kõigest 200 legionääri ja 30 vahvamat tsentuuriot, kuna Pompeijuse enda kaotused samal ajal olid — 15.000 surnut ja 24.000 haavatut ning vangilangenut.

Vanaaja väejuhid hoolitsesid peaasjalikult jalgväe vastupidavuse eest ja mõtlesid välja selle suurendamiseks igasuguseid kombinatsioone, mis meile praeguse relvastuse juures näivad lapselikude naiivsustena. Kui roomlased gallialastega esimest korda kohtasid, olid nad sunnitud taganema nende tiheda massi eest: sest esimesed ridad, kus sõdurid üksteisega vöödega ühendatud, sünnitasid kilpide abil läbitungimatu raudriide. Esimene rida kaitses kilpidega jalgu põlvedest alates, ja rinda. Teine, tõstes käed ülles, hoidis kilbid esimeste peade kohal ja võttis ka samal ajal pikkade väljasirutatud piikidega pealetungivaid vaenlasi vastu.

Peale esimeste ebaõnnestunud kokkupõrgete muutsid roomlased oma taktikat: nad hakkasid ette saatma kärkejalgseid lentsalku (velites). Need hüppasid gallialaste kilpidele ja surmates nende taga peituvaid sõdureid, tõid segadust ja paanikat, mille järele juba rasked legionäärid asja läbi viisid.

Gallia „ahelikust“ võrsus Rooma „kilpkonn“ (testudo).

„Kilpkonn“ oli kaitseks jalg- ja ratsaväe rünnakute ning noolte- ja piikidesaju eest, mis pildumismasinad välja heitsid. „Kilpkonn“ moodus-

tus järgmiselt: inimesed kogunesid tihedasse hunnikusse, kusjuures äärmisemad read laskusid põlvili või istusid maha, hoides kilpe vertikaalselt endi ees. Ülejäänud, kes seisid, kes istusid, vastavalt olukorrale, moodustades peade kohal hoitavatest kilpidest tiheda katuse.

3. Vaarao Letalastest ihukaitsvägi võitluses assüürlastega. — Sõjavankril vaarao ise.

Meie joonistusel on kujutatud „testudo“, selle vastupidavuse proovimisel sõjavankriga.

Pole kahtlust, et Rooma armee keisrite ajal oli kõigest ilma sõjavägedest tehniliselt kõige paremini välja õpetatud armee, olles samal ajal ainukeseks organisatsiooniks, mis väärilisväärtuse nime.

Küsimus ja vastus.

Kaitseliitlane (preilile): „Kas pahaneksite väga, kui suudleksin teid vastu teie tahtmist?“

Preili: „Pahaneksmin enam, kui teie ei suudleks mind, kui seda tahan.“

*

Lipnik (sõdurielus rasvaläinud sõdurile, kes seisab vedelast.): „Näib, et teie peate sõjaväes söömist tähtsamaks kui seismist.“

Sõdur Pull: „Seismine ja söömine mõlemad, härra lipnik, ja au nendele mõlematele.“

*

„Miks sõdur Siirak pole paiganud oma sineilit tagant?“

„Härra leitnant, ma ei saanud seljataha näha.“

„Oleks pidanud tegema täispöörde ja vaatama.“

*

Ohvitserid omavahel: „Olen kuulnud, et sa olevat võtnud naiseks filosoofia doktori. Kuidas tundub naisemehe elu nii targa naise?“

„Just niisama nagu oleksin võtnud naiseks teadusliku sõnaraamatu täiendatud väljaande.“

Muljeid Petseri maleva taktikalistelt õppustelt

16. ja 17. oktoobril.

Viimastel kuudel kaitseliidu malevate ja malevkondade poolt korraldatud pikema vältusega taktikalised õppused on kujunenud suuremaks teguriks kaitseliidu väljaõppe alal, kui seda varemalt üldse võis ennustada.

Et sarnased õppused on leidnud sooja poolehoidu malevlaste peres, seda tõestasid ka Petseri maleva poolt 16. ja 17. okt. peetud malevkondadevahelised manöövrid. Need manöövrid erinesid seni teisel peetuist kõige pealt sellega, et neist osavõtjate arv oli erakorraliselt suur (protsentuaalselt muidugi); oli malevkondi — nagu näiteks Laura malevkond, — kes olid ilmunud õppustele terves koosseisus. Keskmiselt kõikidest malevkondadest oli väljas 95/96% malevkondade nimekirjas seisjate arvust.

Jääb mulje — siin on võetud asja tõsiselt, on hinnatud olukorda, millesse asetatud eriti Petseri malev, kainelt ja selgelt, ollakse täielises teadmises selle kohta, et meie olemasolu on rajatud enesekaitsele, et ainult ise võime kaitsta oma kodu ja vabadust ja et seda võime teha edukalt ainult siis, kui oleme selleks valmistatud ette, kui oskame õieti ja otstarbekohaselt kasutada meie käes olevaid relvu. — Petseri maleva manöövrid arenesid vabadussõja ajaloolistel lahingväljadel.

Siin iga küla, iga tee, iga kivi, metsatukk ja pöösas teadis rääkida neist vabadussõja kangelaadest ja kangelaadest, neist raskustest ja hiilgavatest võitudest, milledega rajati tee meie iseseisvusele ja vabadusele.

Veel olid alal hoidunud ainult mõned üksikud kaeviku osad ja kuulipildujate pesad, mis nüüd, väheste aastate pärast, esinevad ainsate nähtavate suurte ajalooliste tegude tunnistajatena. Nende kaevikute ja kuulipildujate pesade ees rauges 1919. aasta kevadel nii mõnigi jultunud vaenlase poolt ettevõetud kallaletung, neis kaevikuis endis niisutas nii mõnigi tilk verd meie isamaa pinda. —

Sama teed mööda, mida mööda sammusid 1919. a. kevadel skoudid ja Sakala partisaanid Panikovitsi valdamisele, sammusid nüüd ka rohelised, et välja lüüa siniseid Panikovitsist. Pea samadel positsioonidel, millel asus vaenlane 1919. a. kevadel, asusid nüüd sinised. —

Meie näeme, ka siin „kõnelevad lahingväljad“, kõnelevad vast sama elavalt ja sügavalt, kui seda teevad Lääne-Euroopa ilmasõjaaegsed lahingväljad, kuid mitte kõikeisaaaru neist kõnelemisist. Tundub tungiv vajadus vabadussõja ajaloo ilmumise järgi.

Petseri maleva poolt korraldatud manöövrid erinesid ka oma ettevalmistuse poolest teiste

malevate poolt seni korraldatud õppustest. Siin näis olevat meeleldi kõrvale jäetud taktikalistes üksikasjadesse tungiv ettevalmistus ja oli jäetud poolte juhtidele suurem tegevusvabadus.

Õppused kujunesid seega suureks õppetuniks ka vanematele juhtidele; iga üksiku juhi iseseisev tegutsemine eriti just piiriäärsetes malevates omab suurema tähtsuse.

Seega võib õppuste korraldamise ideelist külge igati õnnestunuks pidada.

Seni pea kõikidel kaitseliidu suurematel õppustel on kaevatud selle üle, et tegutsejad vastase tuleõjuga kuidagi arvestada ei taha; selle tagajärg on loomulikult ebaõigete lahingpiltide loomine ja selle all kannatab ka õpetlikkus. Meeldiva erandina näis selles mõttes silma paistvat poolte tegevus Petseri maleva õppustel esimesel päeval. Siin suudeti luua rida väga tõetruid lahingepisoode, milliseid õpetlikkuse mõttes kõrgelt tuleb hinnata. Nii näiteks Panikovitsi kaitsel (hea maskeerimine) ja pealetungil sealsamas. Eriti pealetung sai väiksemate üksuste poolt hästi läbi viidud. Korralik maastikule kohanemine ja vastase tulega arvestamine iseloomustavad seda lahingfaasi.

Sama pealetungi ei saa aga kordaläinuks pidada suuremate üksuste tegevuse seisukohast. Nimelt tekkis siin olukord, kus pealetungija poole juht veel enne, kui ta suutis luurega kindlaks teha vaenlase jõudude täpsema asetuse ja suuruse, kõik omad väed tegevusse paiskas, mille tagajärjel ise täitsa ilma varuta jäi.

Hiljem selgus, et pealetungija suuremad jõud olid tegevusse saadetud täitsa kõrvalistes suundades, kuna peaülesande täitmiseks jäid ainult juba varemalt ette saadetud väikesed luureosad.

Tuleb meelestada: varu on juhi käes selleks abinõuks, mille abil ta oma tahte vaenlasele peale sunnib, millega ta otsustaval momendil tabab vaenlast kõige kardetavamasse kohta ja millega ta lahingu otsustab.

Varu puudumine teeb raskeks igasuguste otamatuste kõrvaldamise.

Eriti meie oludes, kus meil tuleb tegutseda väikeste jõududega laialdel rinnetel, omab tugeva varu olemasolu erilise tähtsuse. Olemasolevate jõudude teisejärgu tähtsusega ülesannete täitmisele ja vales suunas tegevusse saatmine võib muutuda erilisel katastroofiliseks.

Sellepärast juht, enne kui asuda ülesande teostamisele, teostagu hoolega luuret, hinnaku põhjalikult olukorda ja alles siis tehku ta oma otsus. —

Vastandina esimese õppuse päeva pealetungile, kus tõesti hästi kasutati maastikku ja ar-

vestati vaenlase tule mõjuga, kujunes teise päeva tegevus, siin tuli mitmeti ilmsiks maastiku õige kasutamise ignoreerimine, kui pealetungija nii kaitsja poolt.

Tuleb jällegi meelestada, et on võimatu praegusaja tulerehvade tules terve nahaga läbi pääseda, kui mitte hästi kasutada varjamist maastikul.

Kaitsjal omalt poolt tuleb meeles pidada, et nüüdisaja võimsa kahurväetule ajajärgul hävitatakse kõik, mis on nähtav. Selle pärast kaitsjal kergib teine ja ülitähtis ülesanne — end ikka ja ikka jälle maskeerida.

Kaitsepõsitsioon peab vastasele võimalikult nägematuks jääma, siis suudab ta täita oma ülesande: hävitada äkilise ja tugeva tulelöögiga pealetungiva vaenlase. —

16. ja 17. okt. korraldatud õppused kujunesid tõsiseks ja suureks õppetunniks kõigile neist osavõtnuile. Ärgu jätku malev neil õppustel ilmsiks tulnud hüvesid ja pahesid kasutamata omas edaspidises kodukaitse ettevalmistustöös, selles ettevalmistustöös, mida ta seni nii edukalt korraldanud! —

Tartu maleva vabadusristi vendade malevkonna aastapäev.

10. oktoobril pühikeses Tartu maleva vabadusristi vendade malevkond oma 2. aastapäeva, mis kujunes ühtlasi malevkonnale lipu õnnistamise ja kätteandmise päevaks.

Esimesena tervitab malevkonda maleva pealik kapten Sarsen.

Paraadi võtab vastu 2. diviisi ülem kindral E. Pödder, raporteerib malevkonna pealik kapten

2-se diviisi ülem kindral E. Pödder kinnitab Tartu maleva vabadusristi vendade malevkonna lipu vardasse mälestusnaela 10. X. 26.

Lipu valmistas ja annetas malevkonnale sama malevkonna naisrühm. Lipu üks külj kujutab Tartu maleva lipu üht külge — sinisel põhjal Tartu vapp ning selle peal „Kaitse kodu“. Teise külje põhitoon on valge, millest üle käib kuld rist, keskel mustal põhjal kullaga ütkitud malevkonna märk — käsi mõõgaga, mida ümbritseb kuldsõõr.

Kell 12 kogub vabadusristi vendade malevkond raekojaplatsile täies varustuses orkestriga, et pidulikult oma lippu vastu võtta.

Kuhlberg. Diviisi ülem tervitab kompaniisid üksikult, samuti ka paraadile ilmunud rohkearvulist naisrühma.

Fanfaaride vägev hüüd teatab lipu saabumisest. Lipu kannavad malevkonna ette neli naisrühma juhatuse liiget. Orkester mängib korraali. Järgneb vaimulik talitus. Praost Ruto põld õnnistab lippu, manitsedes malevlasi usstavaks jääma oma lipule, kui ühendavale sümbolile: Ole ustav surmani, siis tahan sulle elukrooni anda. — Neid sõnu tuleb malev-

lastel alati stidames kanda, sammudes oma lipu all, vapralt ning üksmeelselt välja astuda kodu kaitseks.

Orkester mängib: Eestimaa, mu isamaa.

Järgneb lipuvardasse mälestusnaelte löömine. Esimesena kinnitab maakonnavalitsuse esi-

Kapten A. Kuhlberg.

Tartu maleva vabaduseristi vendade malevkonna pealik. 1. III. 26. a.

mees E. Saar — riigikogu esimehelt saadetud maela, siis 2. diviisi ülem kindral E. Põdder — sõjaministri ja diviisi väeosade poolt, maleva pealik kapten V. Sarsen — kaitseväe ülem kolonel Roska poolt, järgnevad Tartumaa maleva, Tartu maakonna valitsuse ja Tartu linna 2. ja 4. malevkonna poolt.

Lipu annab üle kindral E. Põdder malevkonna pealikule, kapten Kuhlbergile, kes põlvitades lipu vastu võtab ja edasi annab lipukandjatele.

Lastakse elada riigivanemat ja vabariigi valitsust. Orkester mängib hümmi.

Kindral E. Põdder pöörab kõnega malevlaste poole, soovides malevkonnale edukat tööd ja üksmeelt ning julget valmisolekut igal silmapilgul — oma lipu all. Laseb elada sõjaministrit kui kaitseväge kõrgemat juhti.

Maleva pealik kapten Sarsen soovib õnne malevkonnale tähtsa päeva puhul: — Siit peale ühendab rivisseisjaid kodukaitsjaid kõrge väline sümbol, kuhu kirjutatud isamaa mõiste. Saagu selle päeva mälestused malevkonnale jõuallikaks tuleviku töös. Jätkugu pealikutel ja meestel taht edasi minna sihis, mida näitab isamaa-armastus. Ja kui tuleksid võitluspäevad — toogu malevkond võidurikkalt tagasi kodulinna oma lipp.

Lastakse elada kaitseväe ülemat ja kaitseväe juhte.

Algab paraadmarsš. Sirgetes ridades ning kindlalt sammuvad malevlased auvõorastest mööda.

Õhtul oli tuletõrjesaalis omavaheline koosviibimine.

Tartu vabaduseristi vendade malevkonda võib õigusega nimetada kaitseväe algrakukeseks. Ta tegutses juba enne 1. detsembrist 1924. a., olgugi kitsamas ringis, koos Tartu vabaduseristi vendade ühendusega. Ning 1. detsembrist sündmuste järele kasvas ta malevkonnaks. Oma arenemises on vabaduseristi vendade malevkond kiiresti edusamme teinud sammudes alati esimeses reas, on asutatud kuulipildujate komando, soetatud oma orkester, muretsenud vormiriided jne. Malevkonna juures asub naisrühm.

Malevkonna auliigeteks on riigikogu esimees K. Einbund, kaitseväe ülem kolonel J. Roska ja 2. diviisi ülem kindral E. Põdder. -or.

„Kaitse Kodu!“ pooldajad! Tähelepanu!

Igaüks,

kes saadab „Kaitse Kodu!“ talitusele viis aastatellimist ühes tellimisrahaga, sellele paneme käima „Kaitse Kodu!“ poole aasta peale hinnata soovitud kuupäevast alates.

Kes saadab 10 aastatellimist ühes tellimisrahaga, saab „Kaitse Kodu!“ hinnata kogu aasta peale soovitud kuupäevast alates.

„Kaitse Kodu!“ talitus, Tallinn, Pikk t. 2, kõnetr. 3-11.

Martin Mauer †

Neljapäeval, 14. oktoobril s. a., sängitati maa-
mulda vanale Peetri surnuaiale üks Tartu selts-
konna agaram ja lugupeetavam tegelane — Mar-
tin Mauer.

Kadunu oli tegev paljudes seltsides ja orga-
nisatsioonides, muuseas kauaaegne Tartu linna-
volikogu ja mitme linna komisjoni liige, Tartu
maleva 2. malevkonna juhatusel liige ja majandus-
pealik, spordiselts „Kalevi“ agaram tegelane ja

vana spordiveteraan. Vaatamata oma tagasihoid-
liku ja vaikse iseloomu peale oli ta igalpool ikka
esimeses reas sammujatest ja siin jääb üle ainult
imestada Martin Maueri haruldase jõukülluse ja
energia üle, mida kadunud jätkus kuni surma-
tunnini, igalpool ikka nõu ja jõuga juures olles.
Vabadussõja päevil oli tegev „Ühistöös“, saades
tasuks teenete eest kuldmärgi. Ka oma eraelus
oli ta hoolas ja edasipüüdja. Lihtsast kingsepa
õpipoisist tõusis peagi parema saapatööstuse ja
-äri omanikuks. Hiljem loobudes äritegevusest
omandas enesele mitu paremat maja Tartus, mille
omanikuks ta oli.

Martin Mauer sündis 27. juunil 1866. a., seega
oli juba üle 60 a. vana.

Peale mitme seltsi, asutuse ja organisatsiooni,
kus kadunud Martin Mauer tegev oli, jäi teda
leinama kaitseliidu Tartu maleva 2. malevkond,
kes kaotas temas ühe tublimatest tegelastest, kes
oma suure tutvuse tõttu aitas 2. mlvk. viia majandus-
liselt võrdlemisi õitsevale järjele, vahetpidamata
hommikust hilja õhtuni tegev olles kaitseliidu as-
jade ajamisel. Ainult baigevoodi ja arstide kate-
goriiline nõudmine sundisid teda viimaks seda
tööd katkestama, kuid oma ülesandeid kaitse-
liidus ei unustanud tema silmapilgukski. Igas
kõneluses jooksid punase joonena läbi roosilised
tulevikuplaanid ja kavatsused, kuid halastamatu
surm tõmbas sellest kõigest kriipsu läbi ja väsi-
mata töömees pidi saatuse sunnil oma töö pooleli
jätma.

Ka „Kaitse Kodu!“ levitamises on tema hea-
tahtlikku vastutulekut ja sooja poolehoidu üles
näidanud, olles ise üks esimestest tellijatest.

Kadunut viimsele puhkepäigale saatma oli
ilmunud rohkearvuline sõprade, tuttavate ja kaas-
laste kogu, muuseas ka maleva ja malevkonna
esitus. Kalmule langetati ligi 10 pärga. Maleva
nimel ütles viimseid jälreühendeid maleva pealik
kapten V. Sarsen ja 2. malevkonna nimel
H. Männik.

☹ Puhka rahu, väsimata töömees!
Olgu Sulle kerge kodumaa muld puh-
kamiseks!
K. P.

Kaitseliidu keskjuhatusese koosolek

peeti 27. okt. s. a., millest kõik keskjuhatusese liik-
med osa võtsid. Päevakorras oli rida kaitseliidu
elusse puutuvaid küsimusi, millede lahendamisele
asuti. Tartu maleva palvet, talle lubada kooli-
õpilastest erilist eksterritoriaalset malevkonda
asutada, toetas keskjuhatusese enamuse, kuna ta
arvates õpilased koolitegelaste otsekohesel juhtimisel
sel juhtumusel kindlama organisatsiooni moodustaksid,
nende tegevus kaitseliidus palju hoogsamaks muutuks,
neid võimalik oleks palju sihikindlamalt sõjaliselt
ette valmistada, mis neile võimaldaks oma sõjaväe-
teenistusaega lühendada, ja ära hoitaks tihti
soovimata liig tihhe kokkupuutumine vanemate
kaitseliitlastega. Kuna kaitseliidu vanematekogu
varemalt kord seisukohale asus, et eksterritori-
aalsete üksuste loomisest tuleb loobuda, otsustati
kässolev küsimus vanematekogule otsustamiseks
anda. Arutades küsimust, kas on võimalik ka
sõjaväelasi, politseiametnikke ja Nanseni passiga
elutsemaid isikuid kaitseliitu vastu võtta, arvas
keskjuhatusese, et ohvitseridel ja politseiametnik-
kudel kaitseliitu astumiseks mingisuguseid takistusi
ei ole. Seal-

juures tehti kaitseliidu staabile ülesandeks kaa-
luda küsimust, mil viisil kaitseliitu astunud ohvit-
seride jõude kaitseliidu tegevuses ära saaks kasu-
tada, ilma et see nende otsekohese teenistuse
peale sõjaväes halvavat mõju avaldaks. Sõdureid
keskjuhatusese arvates kaitseliitu vastu võtta ei
saa, kuna nende teenistusolud neile tegelikult
kaitseliitlaste kohuseid teostada ei luba. Nanseni
passiga varustatud isikuid ei luba kaitseliidu
põhikiri vastu võtta, kuna selle põhjal kaitseliit-
lasteks, välja arvatud auliikmed, võivad olla ainult
Eesti riigi kodanikud. Kaitseliidu ülema poolt
tehtud korraldus kaitseliidu üksustele, et need
endale auliigete valimisega senikaua ootaksid,
kuni välja on töötatud, ja maksma pandud auli-
ikmeks valimise kord, leidis keskjuhatusese poolt
heakskiitmist, kuna tema arvates kaitseliidu auli-
ikmed peaksid olema kogu kaitseliidu orga-
nisatsiooni auliigeteks, mitte aga ainult
üksiku kaitseliidu üksuse omadeks, mispärast
ka nende valimine peaks sündima juhtivamate
kaitseliidu organite poolt. Eelarve kokku-
seadmise korda arutusele võttes leidis
keskjuhatusese, et see tuleks riigi elarve tähtpäe-

vadele vastavalt sel aastal kokku seada 1. jaan. 1927. a. kuni 1. aprillini 1928. a., misajast peale ta seatakse kokku alati 1. aprillist — 1. aprillini. Erasmade aruandmise asjus kiitis keskjuhatus kaitseliidu staabi poolt välja töötatud statuudi heaks ja otsustas, et kaitseliidu majanduslised üksused kaks korda aastas, hiljemalt 10. jaanuariks ja 10. juuliks, oma erasmade kohta käivad aruanded maleva staapi peavad esitama, kes siis nende kokkuvõtte üks kord aastas, hiljemalt 1. veebruariks, kaitseliidu staapi edasi esitab. Spordiselt „Kalevile“ otsustati spordiinstruktorite väljaõpetamiseks toetuse määramise asjus vastu tulla tingimusega, et spordiselt „Kalev“ väljaõpetatud instruktoreid kohustaks oma jõudu ka kaitseliidu sporditegevuse elustamiseks pühendada. Läbi vaadates „Kaitse Kodu!“ talituse poolt kokkuseatud ja kaitseliidu revisjoni komisjoni poolt kinnitatud „Kaitse Kodu!“ majanduslist aruannet ja bilanssi per. 1. sept. 1926. a., mis lõpeb Mk. 238.922,75 puudujäägiga käesoleva aasta esimese 8 tegevuskuu kohta, ning revisjoni komisjoni poolt kokkuseatud ja ühes revisjoni aktiga esitatud ja vastava seletuskirjaga varustatud „Kaitse Kodu!“ eelarvekava 1927. a.

peale, mis lõpeb puudujäägita, samuti ka arvesse võttes revisjoni komisjoni eitavat seisukohta kaitseliidu häälekandja „Kaitse Kodu!“ iseseisvuse kaotamise ja ajakirja „Sõduriga“ ühendamise asjus, leidis keskjuhatus, et ajakirjade „Kaitse Kodu!“ ja „Sõduri“ ühendamiseks eileid mingit kaaluvat, ei majanduslist ega ideelist põhjust, vaid vastuoksa, et „Kaitse Kodu!“ möödunud ilmumisaasta kestel on muutunud kaitseliitlastele nende eluliste nõuete rahuldavaks esemeks, mispärast ta iseseisvuse kaotamine halvavalt võiks mõjuda kaitseliidu edukale arenemiskäigule. Saaremaa maleva palvet, talle orkestri soetamiseks Mk. 100.000,— protsendita laenu kolme aasta peale anda, otsustati rahuldada selle summa ülesvõtmisega tuleva-aastasessa eelarvesse. Haridusministeeriumi keelavat otsust nooremate klasside (kuni 4-da keskkooli klassini) õpilastele kaitseliitu astumiseks läbi vaadates avaldas keskjuhatus lootust, et haridusministeerium selle tagasi võtab, kuna õpilastest kaitseliidus moodustatakse haridustegelaste juhtimisel tegutsevad erilised, ainult õpilastest koosnevad üksused.

Meie koolinoorsooliikumise maailmavaatelise aluse kujunemine.

Noorsooliikumise eelkäijatest tunneme Pärnu õpilasteühingut „Taime“, Tartu ühinguid „Amicitia“, „Müllangut“ ja „Ühendust“. Need töötasid illegaalsete asutustena juba enne 1905. aastat. Liikmeteks olid enamasti keskkoolide õpilased. Liikmete arv oli õige püüratud. Tähtsamaks tegevusalaks olid seal poliitilised probleemid. Mis nende ühingute juures võib märkida iseloomustavat, on nende maailmavaateline alus. Arusaadav, et see oli vabameelne. Kuid tolleaegsel noorsool oli vabameelsusest ja tagurlusest hoopis teine arusaamine. Kui siis rahvuslust peeti kõige vabameelsemaks ideeks, mõnitab nüüd teatud grupp läbipõlenud noorsootege lasi praegusi, rahvuslikul alusel asuvaid tege lasi, heites neile ette tagurlust, määrades neid poriga.

Uue aegjargu meie noorsooliikumise aegloos moodustavad revolutsioonilised organisatsioonid. See oli juba legaalne, seejuures massiline liikumine. Eesti koolides tegutsenud organisatsioonides valitses endine vabameelne vaim. Ei ole siis imegi, kui vabadussõja algpäevil kooliõpilased esimestena tormasid vaenuväljadele. See on eeskätt noorsoo organisatsioonide teene. On teada, et siis õhutajateks olid just noorsoo organisatsioonid, korraldades selgitus- ja õhutuskoosolekuid, andes eeskujuga noorematele. Ja selle elavuse mõju oli suur.

Kasarmuelu kõrval asuti elavamale tegevusele noorsooliikumise tööpõllul. Asutati suurema intensiivsusega organisatsioonid. Öitseag-

järgus viibisid noorsoo rahvuslikud liidud. Peeti õppiva noorsoo kongresse. Tekkis koolinoorsoo organisatsioonide keskkorraldus — Eesti koolinoorsoo keskkliit.

Nüüdsest peale hakkasid leidma väljendust kogu organiseeritud koolinoorsoo maailmavaatelised eneseavaldused. Endiseks jäi koolinoorsoo maailmavaateline meelsus ka teisel üleriiklikul õppiva noorsoo kongressil. Kolmandalgi ei saa märgata erilist suurt muutust. Seda enam muutub seisukord neljandal, n. n. „Viljandi“ kongressil. Juba siin võistles kolm voolu: rahvuslik, äärmine radikaalne-kosmopoliitiline ja kommunistlik.

Ja kommunistid võitlevad. Hümn — ei see ole neile püha. Ei selle laulmise ajal tarvitse tõusta püsti. Rahvusküsimus — see on probleem, millele tuleb läheneda kõige suurema ettevaatuse ja kartusega.

Kommunistidega ei seltsi kosmopoliidid. Juhtiva võimu aga, keskkliidu juhatuse ja „Uudismaa“ toimetuse, kisuvad kosmopoliidid eneste kätte.

Viljandi kongressil väljendustleidnud meelsus ja osale ka ülalpidamine — viimane küll enam ettekäändena — mõjutasid meie noorsooliikumise langusaja. Plandi maksuma normaal põhikirjad, püürati üleriiklikke ettevõtteid. Kõikide lootused kandusid viiendale kongressile (Tartus). Selle kongressi enamus kaldus rahvuslusele. Tublisti olid siiski esitatud kosmopoliididki. Kommunistid olid organiseerinud oma

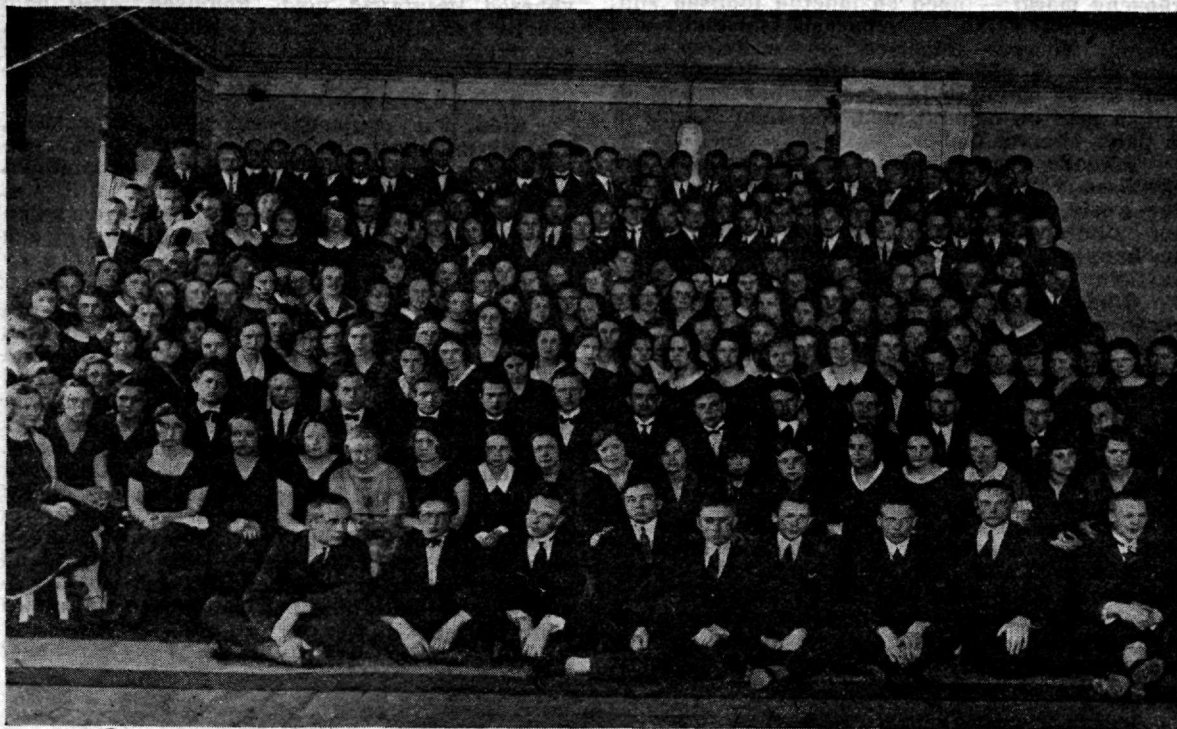
viimase jõu; veel kord esitasid utoopilisi ettepanekuid kommunismi kiiteks, veel kord demonstreerisid hünni laulmise ajal. Nähes aga, et koolinoorsoos neil pole pinda, lahkusid keskliidu tegevusest, asudes Venemaale.

Verepuhastus oli osaliseltki viidud läbi. Kangekaelselt hoidsid aga ikkagi veel kosmopoliitilised tegelased võimukrooni oma käes. „Uudismaa“ toimetus ei teinud järeldust isegi viiendal kongressil vastuvõetud otsusest: „Kong-

Täielise verepuhastuse järel astub Eesti koolinoorsoo keskliit vastu seitsmendale kongressile järgmiste põhimõtete alusel:

Eesti koolinoorsoo keskliit püüab:

Et koolinoorsoo liikumine oleks eetiline liikumine, mis arendaks noortes peituvat hea ja õilsa algmeid ja kaitseks neid elu ja ümbruse pahede vastu, seega aitaks kaasa eetilisel kõrge inim põlve kasvatamiseks.

Tartu noorsootegelaste kursus. Grupp osavõtjaid.

reis mõistab hukka „Uud.“ tungimise sarnas-tesse küsimustesse, mis rahvusriiklikust seisukohast võivad olla kahjulikud.“ Tingimata vajaline oli veel uus, täieline verepuhastus. Ja selleks sai kuues koolinoorsoo kongress (Rakveres 1924. a. lõpul). Koolinoorsooliidu asudes kindlale rahvuslikule alusele lahkusid keskliidu tegevusest selle järel ka kosmopoliidid, korraldades enne veel atendaadi koolinoorsoole „Uudismaa“ nime salakavala omandamise teel.

Kokkuvõttes on seega E. k. keskliidu maailmavaateline alus arenenud järgmiselt: meie koolinoorsugu on alati seisnud rahvuslikul alusel. Vahepeal tungisid vahele kommunistlikud ja kosmopoliitilised tegelased. Nendest sunniti esimesed lahkuma peale viiendat kongressi, teised aga — peale kuendat.

Et noorsoost võrsuksid tugeva ja kindla tahtega inimesed, kes oma tegevuse rajaksid elujaatavale idealismile.

Et noorsoos areneks seesugune elustiil, kus indiviidi välisilm kokkukõlastuks siseilmaga.

Et noorsoos valitseks karskusmeelsus, hästi põhjendatud maailmavaade, läbituntud kokkõlaline religioon.

Et noorsoos valitseks teadlik suhtumus ühiskondlikele küsimustele ja tahe aidata kaasa sotsiaalsete pahede kaotamiseks.

Et noorsooliikumine oleks juhitud teadlikust ja tegujõuhesest rahvustundest, mis oleks võimas looma rahvuskultuurilisi väärtusi.

Paul Kanarik.

Eestluse poole!

Eesti koolinoorsoo keskliidu üleskutse.

Kui miski vajab ümberhinnangut, kui kuski on midagi muutmisväärne, siis juba see on kutse noortele — kutse tulla appi. Nähtus ise hüüab.

Noori — ei, eeskätt kedagi muud.

Ja keda siis?

Hallpead on võimetud aitama. Eks sügis ja aina veel suiguta. Kes kannavad täiskasvanu ja küpsenu märki — need on jõuetud jõulised siin. Sest suvi süvendab, kuumus vaid küpsetab seda, mis on. Noored — tõusmed? — Kes tahab näha tulevikku, ei pääse neist mööda. Kevad vaid loob, kevad sünnitab ja annab ümberhinnanguid.

Ja meil on mõndki luua, üht-teist sünnitada ja palju hinnata ümber.

Pikkade aegade jooksul on meie rahvuslätte eestilisse vette püütud juhtida vene ja saksa veeniresid, mis kord kõik eestilise pidid hävitama. Olude tõttu läkski see soov osalt täide — me kanname endis mõndki võõrpärast, kuid ei austavat ja kasulikku, vaid häbistavat.

Olude tuulelipp on pöördunud ja näitab seisukorda meie kasuks. Tahtsime iseseisvust ja saime selle. Saime riikliku iseseisvuse. Kuid sellest on vähe. Tugev on inimene, kes arendab seda ja toetub sellele, mis peitub tema loomuses. Püsib kaua ja jõulisena ka rahvas, kes käib omapärasuse rada ega kerja võõra varaaitade ees. Võõrpärase eelistamine on omapärase surm. Tahtkem ka vaimset iseseisvust ja me saame selle! Ainult tegusid, tegusid on tarvis ja ideesid.

Esimeseks teoks olgu kaotada minevikust päritud võõrpärasused ja üldse võõra eelistamise mõtteviis igal alal. Usaldamatus ja halvaksapanu kõige oma vastu on olnud ikka tugevaks kammitsaks me arengule — omapärasuse ja tugevuse poole. Ta seob neid kõigil eluavaldustel ja hävitab usu endasse ja omasse. Kui paljudel meist

säriseb veel südames kadaklust! Me hävitame orjaaja jäänuseid ja püüame matta ta kui miski vihkamisväärse. Ning õigusega. Ja ometi — vaatamata sellele kannavad nii paljud meist lahutamatu enesega ühe suurema tolle vihatud aja jäänuse — saksapärase, võõrpärase nime. Kus on siin järjekindlus?!

Kõik teed nime muutmiseks on valla. Ent vähesed kasutavad neid. Põhused? Kui pole selleks kadaklik ja eestilist alahindav mõtteviis, siis tingimata ükskõiksus. Olla rahvuslikult ükskõikue — see tähendab aga — olla rahvuseluse vaenlane.

Kuid, kas põhjuseks ebarahvuslik meelsus, ükskõiksus, mõistmatus või miski muu — kõrvaldada tulevad nad kõik. Noored! Siin lajutubki meie tööpõld. Mingem ja sütitagem! Sütitagem sama tulega, milles põleme ise. Lõhkugem halba ning asetagem see uue ja paremaga. Ärgem rahuldugem enne kui iga eestlane kannab eesti nime!

Seisame jaaniöö lähel. Varsti leegitseb tuli sviivõõ hämaruses. Leegitseb salapäraselt ilus jaanituli. Millise hoo ja innuga oleme kannud ja ikka kanname suurema ja võimsama leegi elustuseks kokku oksid ja raage! Samasugune tuli on kodumaa-armastus ja rahvustunne. Eks seegi kergi ja tõuse üksikutest okstest ja raagest toidetuna. Neid raage on palju ja nende sekka kuulub eestipärane nimigi. Kandkem siis kokku neid ja nende seas eestlasele eesti nimi, et oleks hele ja põletav me isamaa-armastustuli ja kõrge ning võimas me rahvustunde-leek! Soojendagu see neid, kel külm, elustagu ükskõikseid ja vaimestagu elumõttetusest närbunud ning andku sihte sihitule.

See tuli suudab seda!

„Kaitse Kodu!“ ankeedi asjus.

Siitamaani on „Kaitse Kodu!“ toimetusele kaunike hulk ankeetlehti täidetult tagasi saadetud. Peaaegu kõik neist sisaldavad huvitavaid vastuseid. Nad peegeldavad ka paljuid meie lugejate ja kaitseliitlaste põhjendatud soove, mida toimeetus edaspidiseks heameelega arvesse võtab. Soovitav oleks, et meie lugupeetud lugejad ja kaitseliitlased ankeedist elavalt osa võtaksid ja kõiki oma soove avaldaksid, sest need määravad ära „Kaitse Kodu!“ sisu eeloleva ilmumisaasta peale.

Kes on saanud „Kaitse Kodu!“ proovinumbri ja ankeetlehe, rutaku tellimise saatmisega ja avaldagu oma soove „Kaitse Kodu!“ kohta. Edaspidi juhitakse „Kaitse Kodu!“ sisu lugejaskonna soovide kohaselt.

„Kaitse Kodu!“ toimetuse.

„KAITSE KODU!“ tellimiste vastuvõtmine 1927. a. peale on avatud.

Lugejad! Rutake tellimiste uuenamisega ja tooge uusi tellijaid juure.

„Kaitse Kodu!“ võib tellida k. a. igast kuupäevast kuni tuleva aasta lõpuni.

Eeloleval ilmumisaastal ilmub „Kaitse Kodu!“ endises suuruses, kuna ankeedi kokkuvõtete järele sisu lugejate soovi kohaselt mitmekesisemaks tehakse.

Vastake ankeetlehtede peale. Koguge „Kaitse Kodu!“ uusi lugejaid.

„Kaitse Kodu“ talitus.

Kumb on kangem?

Sõdur (teisele): „Kas tead mis? Kui meie veltveebel kamandab, siis see kuulub üle kogu harjutusvälja.“

Teine: „See pole veel midagi meie kapteniga võrreldes. Kui see kamandab „seis“, siis kompaniis jäävad seisima kõikide kellad.“

*

Leitnant seletab noorsõduritele inimese kehaehitusest:

„Suu toimetab söömist, nina haistmist, silmad nägemist ja jalad jooksmist...“

Noorsõdur Taavet Tuhkna: „Härra leitnant, ma olen siis vist valesti loodud, sest minul haisevad jalad ja nina jookseb.“

*

Noor lipnik Ägevend on lõpetanud sõjakooli ja on kodukülas puhkusel. Kohtab kodukülas kaht poisiklutti ning hakkab uurima järele nende sõjaväelisi teadmisi. Küsib lõpuks:

„No aga kas teate, kes mina olen?“

Poisid on vait.

„No kas siis ei tea.“

Juss (kuueaastane): „Ida ütleb, et tina oled kollalikkude vanemate laitkuläinud lapt.“

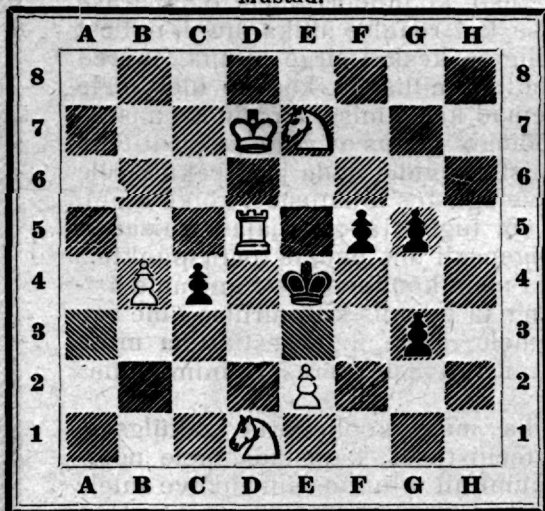
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 26.

Kokku seadnud dr. S. Kljas (Tallinnas).
„Kaitse Kõdu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Kd7, Vd5, Rd1 ja e7, Eb4 ja e2.

Mustad: Ke4, Ec4, f5, g3 ja g5.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Ei saa jagu!

UNION

Eelteade.

Järgmine «Kaitse Kodu!» nr. 22 ilmub 10. nov. Tallinna ja Narva malevate aastapäeva n-rina. See nr. ilmub kahekordses suuruses nii lehekülgede kui ka eksemplaride arvu poolest. Juhime kuulutajate tähelepanu sellele numbrile, sest et see levib väga suurearvuliselt Tallinnas, Narvas ja üle kogu maa.

Iga üri, kes kuulutanud «Kaitse Kodus», on võitnud juure suure hulga alalist ärisõpru, sest kaitselehtlased ostavad ainult nendest üridest, kes kuulutavad «Kaitse Kodus».

«Kaitse Kodu!» talitus.

Eesti Koolinoorsoo Keskliidu ajakirja „Uudismaa“ seismajäämisega tekkis meie vanema koolinoorsoo vaimuelus tühi koht.

Seda tundsid noored, seda kahetses ka noorte püüetele vastutulelik vanem põlv.

Nii esimestel kui teistel oli selge, et see koht täita tuleb — mida varem, seda parem.

Tänapäev on liig vastutusrikas meie noorte elus. On tarvis otsida kõiki teid, mis aitaks noortel areneda, et kasvada kõlbulisteks tulevas- teks Eesti riigi kodanikeks.

Meie rahva ja riigi tulevik oleneb suurel määral sellest, milline on ta tõusev põlv — noorsugu. Ja et see ideaale otsiv, tõusev põlv oleks püüderikas, seda tahab Eesti Koolinoorsoo Keskliidu uus ajakiri

„Tõusmed“

Nagu tõusmed metsa all juuri sügavale mullapõue puurivad ja oma latvu päikese poole sirutavad, et kord tugevaks puuks sirguda, nii tahab noorsooajakiri „Tõusmed“ki juhtida Eesti koolinoori meie omapärase rahvusliku kultuuri ja tõsise isamaalsuse kui reaalse allika juure, millest ammutame toitu, et seista oma rahva liigete keskel sirge puuna, juured sügavas kodumaa mullas, ja et olla teadlik, millisena kasvab üles meie praegune noorpõlv, — kas ta oma paremad kasvamise ja otsimise aastad veedab passiivses ükskõiksuses või löömab temas värsked ja positiivne noorusjõud, mis teda jubib tõsiste vaimliste huvide valda ja ideeküllasele paleuste otsingule; — kas ilutseb ta pilvetagustes unistustes, kõike ainult eitavalt suurtes fraasides arvustades. või tugeb ta oma jalad isaisadelt armastatud kodumaa pinnale ja otsib kõigepealt siit endale toetuspunkte...

„Tõusmed“ tahavad kaasa aidata meie koolinoorsoo vanemale ast- mele tema arenemises ja kasvamises ning ta vaimlis-kultuurilise ilme sel- gekts kujunemisele. Ta tahab, et iga meie rahva liige eestlasena mitte ainult oma vabal isamaal, vaid ka kultuurrahvaste peres ja inimkonnas võiks ennast inimesena tunda.

„Tõusmete“ veerud tahavad olla meie koolinoorte igakülgsete vaimliste huvide ja paremate püüete teenistuses, kajastada meie noor- sooliikumise kõiki eluavaldusi, lubades ruumi nii vilunud vanempõlve sulele kui ka noorte eneste kaaluvamatele ja väärtuslikumatele mõtteavaldustele.

„Tõusmeile“ on lubanud kaasa töötada hulk meie rahvajuhte, kirjanikke-kunstnikke, seltskonnategelasi, üli- ja keskkooli õppejõude, valmi- vat intelligenti — üliõpilasi, noorsootegelasi ja teisi rahvuslikult mõtle- vaid haritlasi.

Noorsooajakiri „Tõusmed“ peab käima igale noorele meie kesk- kooli vanemates klassides, igale koolile ja haridus-kultuurilisele asutusele, nagu igale vanalegi, kes noorte püüdeid mõistab ja kaasa tahab aidata, et meie noored tuleviku tõsistele ülesannetele väärikselt ette valmistuksid.

Noorsooajakiri „Tõusmed“ ilmub käesoleval aastal neli, 1927. aastal aga kuus korda, suures kaustas, vähemalt ühe trükipoogna suuruses. Ta maitsekale välimusele pühendatakse tõsist tähelepanu.

„Tõusmed“ on odavam ajakiri. Aastakäik maksab 100 marka, üksiknumber 25 marka.

Ajakirja „Tõusmeid“ saab igast postkontorist tellida.

Eesti Koolinoorsoo Keskliit.

Tartus, postkast 140.